

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**PSİKOLOJİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNDE ETKİLİ
OLAN FAKTÖRLERİN ÇOK DEĞİŞKENLİ ANALİZİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Merve Şeyda AKPUNAR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Elif GÜNERİ YÖYEN

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI: Merve Şeyda AKPUNAR

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Psikoloji Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Etkili Faktörlerin Çok Değişkenli Analizi

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Psikoloji

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 27.06.2019

SAYFA SAYISI : 85

TEZ DANIŞMANI : Dr.Ögr.Üyesi Elif Güneri YÖYEN

DİZİN TERİMLERİ : Meslek Seçimi, Kişilik Tipolojileri, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma, Anne Baba Tutumları, Savunma Biçimleri.

TÜRKÇE ÖZET : Bu araştırmanın amacı; meslek seçiminde psikoloji alanını tercih etmiş kişilerin, seçimlerinde etkili olan faktörlerin analizi; geriye dönük çocukluk çağı ruhsal travmaları ve anne baba tutumlarının taranması ve kişilik özellikleri ile kullandıkları savunma biçimleriyle karşılaştırılmasıdır. Ayrıca bu sonuçların sosyal bilimlerden farklı bir alanda meslek seçen kişilerin sonuçlarıyla karşılaştırılması da hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemini psikoloji bölümü öğrencilerinden, kontrol grubu ise mühendislik bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada katılımcılardan “Savunma Biçimleri Ölçeği (SBÖ)”, “Uluslararası Kişilik Envanteri – Kısa Form (IPISV)”, “Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)” ve “Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (ÇÇTÖ)”ni doldurmaları istenmiştir. Ayrıca

katılımcılara ait demografik bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Katılımcılara seçtikleri bölümü hangi motivasyonla seçtiklerine dair çeşitli seçenekler sunulmuş ve katılımcıların %58'inin mesleğe duyduğu ilgiden dolayı seçim yaptıkları grlmştir. Her bir lęeęin alt lęeklerinin diğer lęeklerinin alt lęekleriyle olan korelasyonları incelenmiştir. 4 farklı MANOVA yapılarak gruplar arasında alt lęek puanları karşılaştırılmıştır. Bulgulara göre; gruplar arasında IPISV ve T alt lęek puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. SB alt lęeklerine göre kimya bölümünde okuyan öğrencilerin puanlarıyla psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin immatür savunmalar alt lęeęi puanları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur. Sonuçlar psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin baskıcı-otoriter ebeveynlik alt lęeęinden aldıkları puanın kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kimya mühendisliğinde okuyan öğrencilerin güven veren-demokratik ebeveynlik alt lęeęinden aldıkları puanın psikoloji bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu grlmştir.

DAğITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YK Ulusal Tez Merkezine

Merve şeyda AKPUNAR

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**PSİKOLOJİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNDE ETKİLİ
OLAN FAKTÖRLERİN ÇOK DEĞİŞKENLİ ANALİZİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Merve Şeyda AKPUNAR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Elif GÜNERİ YÖYEN

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/proje olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve Şeyda AKPUNAR

...../...../2019

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Merve Şeyda AKPUNAR 'ın “**Psikoloji Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin Çok Değişkenli Analizi**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Canan TANIDIR

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Elif GÜNERİ YÖYEN

(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... / / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; meslek seçiminde psikoloji alanını tercih etmiş kişilerin, seçimlerinde etkili olan faktörlerin analizi; geriye dönük çocukluk çağı ruhsal travmaları ve anne baba tutumlarının taranması ve kişilik özellikleri ile kullandıkları savunma biçimleriyle karşılaştırılmasıdır. Ayrıca bu sonuçların sosyal bilimlerden farklı bir alanda meslek seçen kişilerin sonuçlarıyla karşılaştırılması da hedeflenmiştir. Araştırmanın örnekleme psikoloji bölümü öğrencilerinden, kontrol grubu ise mühendislik bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada katılımcılardan “Savunma Biçimleri Ölçeği (SBÖ)”, “Uluslararası Kişilik Envanteri – Kısa Form (IPISV)”, “Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)” ve “Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (ÇÇTÖ)”ni doldurmaları istenmiştir.. Ayrıca katılımcılara ait demografik bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Katılımcılara seçtikleri bölümü hangi motivasyonla seçtiklerine dair çeşitli seçenekler sunulmuş ve katılımcıların %58’inin mesleğe duyduğu ilgiden dolayı seçim yaptıkları görülmüştür. Her bir ölçeğin alt ölçeklerinin diğer ölçeklerinin alt ölçekleriyle olan korelasyonları incelenmiştir.4 farklı MANOVA yapılarak gruplar arasında alt ölçek puanları karşılaştırılmıştır. Bulgulara göre; gruplar arasında IPISV ve ÇÇTÖ alt ölçek puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. SBÖ alt ölçeklerine göre kimya bölümünde okuyan öğrencilerin puanlarıyla psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin immatür savunmalar alt ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur. Sonuçlar psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin baskıcı-otoriter ebeveynlik alt ölçeğinden aldıkları puanın kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kimya mühendisliğinde okuyan öğrencilerin güven veren-demokratik ebeveynlik alt ölçeğinden aldıkları puanın psikoloji bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Meslek Seçimi, Kişilik Tipolojileri, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma, Anne Baba Tutumları, Savunma Biçimleri.

SUMMARY

The purpose of this research; analysis of the factors influencing the choice of individuals who have chosen psychology in their choice of profession; retrospective childhood trauma and parental attitudes and personality traits. It is also aimed to compare these results with those of those who choose a profession in a different field than the social sciences. The sample of the study consists of psychology students and the control group composed of engineering students. Participants were asked to complete the "Defense Style Questionnaire,(DSQ), International Personality Inventory Short Form (IPISV)," Parenting Style Inventory (PSI), and "Childhood Trauma Scale (CTS). In addition, the demographic information of the participants was obtained with a personal information form prepared by the researcher. The participants were presented with various options on how motivated while they were choosing their major and it was seen that 58% of the participants chose it because of their interest in the profession. The correlations of the subscales of each scale with the subscales of the other scales were found to be low or insignificant. Therefore, 4 different MANOVAs were used to compare the subscale scores between the groups. According to the findings; There was no significant difference between the groups in terms of IPISV and CTS subscale scores. It was found that there was a significant difference between the scores of the students studying in chemistry department and the immature defense subscale scores of the students studying in psychology department according to the DSQ subscales. The results showed that the scores obtained from the repressive-authoritarian parenting subscale of psychology students were significantly higher than those of the chemical engineering students. In addition, it was observed that the scores obtained from the students who studied in chemical engineering from the reassuring-democratic parenting subscale were significantly higher than those who were studying in psychology department.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
EKLER LİSTESİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ.....	1
Araştırmanın Amacı.....	1
Araştırmanın Önemi.....	1
Sayıtlar.....	1
Sınırlılıklar.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
MESLEK SEÇİMİ.....	2
1.1. Meslek Tanımı.....	2
1.2. Meslek Seçiminin Önemi.....	3
1.3. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler.....	4
1.3.1. Yetenek.....	4
1.3.2. İlgi.....	5
1.3.3. Aile.....	6
1.3.4. Cinsiyet.....	6
1.3.5. Diğer Faktörler.....	7
İKİNCİ BÖLÜM.....	9
SAVUNMA MEKANİZMALARI.....	9
2.1. Savunma Mekanizmalarının Gelişimi.....	9
2.2. Savunma Mekanizmaları.....	10
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	15
ANNE-BABA TUTUMLARI.....	15
3.1. Anne-Baba Tutumları Kuramsal Bakış.....	15
3.2. Yaygın Anne-Baba Tutumları.....	17
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	20
BEŞ FAKTÖRLÜ KİŞİLİK MODELİ.....	20
4.1. Beş Faktörlü Kişilik Kuramı.....	20

BEŞİNCİ BÖLÜM	25
ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI	25
5.1.Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları.....	25
5.2.Çocuk İstismarı	26
5.3.İstismarı Etkileyen Faktörler.....	27
5.4.İstismar Türleri.....	28
5.4.1.Fiziksel İstismar.....	28
5.4.2.Cinsel İstismar.....	29
5.4.3.Duygusal İstismar.....	30
5.5.Çocuk İhmali.....	31
5.6.İhmal Türleri.....	31
5.6.1.Fiziksel İhmal.....	31
5.6.2.Duygusal İhmal.....	32
ALTINCI BÖLÜM	33
YÖNTEM	33
6.1.Araştırmanın Modeli.....	33
6.2.Araştırmanın Örnekleme.....	33
6.3.Araştırmanın Problemi.....	33
6.3.1.Alt Problemler.....	33
6.4.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	34
6.4.1.Demografik Bilgi Formu.....	34
6.4.2.Savunma Biçimleri Ölçeği	34
6.4.3.Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu	35
6.4.4.Anne-Baba Tutum Ölçeği.....	35
6.4.5.Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği.....	36
6.5.İşlem Veri Analiz Teknikleri.....	36
YEDİNCİ BÖLÜM	37
BULGULAR	37
7.1.İncelenen Demografik Değişkenlerin Analizi.....	37
7.2. Verilerin Analize Hazırlanması Ve Parametrik Testler İçin Uygunluğunun Sınanması.....	41
7.3. Ölçüm Araçlarına İlişkin Güvenirlik Analizleri.....	42
7.4. Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayılarının Hesaplanması.....	44
7.5. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin IPISV Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	47
7.6. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin SBÖ Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması	48

7.7. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin ÇÇTÖ Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	50
7.8. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin ABTÖ Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması	50
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	53
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	53
KAYNAKÇA.....	56
EKLER.....

KISALTMALAR LİSTESİ

IPISV : Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu

SBÖ : Savunma Biçimleri Ölçeği

ABTÖ : Anne Baba Tutumları Ölçeği

ÇÇTÖ : Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

SAYFA

Tablo 1. Örnekleme İlişkin Bulgular.....	36
Tablo 2. İç Tutarlık Analizlerine İlişkin Bulgular.....	41
Tablo 3. IPISV Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları.....	44
Tablo 4. SBÖ'nün Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları.....	44
Tablo 5. ABTÖ Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları.....	45
Tablo 6. ÇÇTÖ Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları.....	45
Tablo 7. Gruplara Göre IPISV Alt Ölçeklerinin Puanları.....	46
Tablo 8. Gruplara Göre SBÖ Alt Ölçeklerinin Puanları.....	47
Tablo 9. Gruplara Göre ÇÇTÖ Alt Ölçeklerinin Puanları.....	49
Tablo 10. Gruplara Göre ABTÖ Alt Ölçeklerinin Puanları.....	50

EKLER LİSTESİ

- EK-A:** Araştırmaya Katılım Onay Formu
- EK-B:** Demografik Bilgi Formu
- EK-C:** Savunma Biçimleri Ölçeği
- EK-D :**Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu (IPISV)
- EK-E :** Anne Baba Tutumları Ölçeği
- EK-F :** Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği

ÖNSÖZ

Hayatım boyunca beni hep destekleyen, en büyük güç kaynağım babama, her daim yanımda olan anneme ve kardeşime, bu süreçte en büyük motivasyonum, iyi ki var dediğim sevgili eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tez ve onun dışındaki birçok alanda üzerimde emeği olan Dr. Öğr. Üyesi Elif Güneri YÖYEN'in her daim hayatımda olması dileğiyle...

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; meslek seçiminde psikoloji alanını tercih etmiş kişilerin, seçimlerinde etkili olan faktörlerin analizi; geriye dönük çocukluk çağı ruhsal travmaları ve anne baba tutumlarının taranması ve kişilik özellikleri ile kullandıkları savunma biçimleriyle karşılaştırılmasıdır. Ayrıca bu sonuçların sosyal bilimlerden farklı bir alanda meslek seçen kişilerin sonuçlarıyla karşılaştırılması da hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Bireylerin yaşamında son derece önemli bir konu olan meslek seçimi ve süreci nedenleri ve sonuçları hakkında önemle incelenmesi gereken bir konudur. Bu araştırmada kişilerin meslek tercihlerini etkileyen faktörler olarak; karakter özellikleri, anne baba tutumları, savunma biçimleri ve geçmiş dönem yaşantılarının etkisinin önemi ortaya koyularak bireylerin meslek seçim süreçlerinin yönetilebilmesini sağlanması hedeflenmektedir.

Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıdaki gibidir:

1- Araştırmanın katılan deneklerin form ve ölçek sorularına içtenlikle ve doğru bir şekilde yanıt verdiği kabul edilmektedir.

2- Araştırmada kullanılan ölçekler ilgili değişkenleri geçerli ve güvenilir olarak ölçmektedir.

Sınırlılıklar

Bulgular İstanbul ve Ankara illerinde psikoloji bölümünde (197 kişi) ve Kimya Mühendisliği bölümünde (55 kişi) okuyan üniversite öğrencilerine uygulanan Demografik Bilgi Formu, Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu (IPISV), Savunma Biçimleri Ölçeği (SBÖ), Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEK SEÇİMİ

1.1. Meslek Tanımı

Meslek kelimesi Türk Dil Kurumu'nun açıklamasına göre; "Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş" olarak tanımlanmaktadır. ¹

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılama yolları yıllar içinde değişim yaşamıştır. Günümüzde insanların diğerlerinin ihtiyaçlarını yönelik ürün ve hizmet geliştirerek yaşamlarını devam ettirecek ekonomik kaynağı sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla mesleklerin ekonomik bir faaliyet olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Fakat meslekler insanların hayatlarında sadece ekonomik boyutuyla bulunmazlar. Sigmund Freud, sağlıklı bireylerin sevebilen ve çalışabilen bireyler olduğunu, bir meslek sahibi olmanın temelinde para kazanarak fizyolojik ihtiyaçları karşılamanın ötesinde sosyal ve psikolojik ihtiyaçların karşılamasının da önemli olduğunu belirtmiştir.² İnsanlığın kapasitesini kullanarak bir şeyler üreten, geliştiren ve bundan psikolojik doyum sağlayan bir yönü de vardır. Bu nedenle hayatını devam ettirmek için paraya ihtiyacı olmayan insanların da bir meslek edinip çalıştıklarını, bazı kimselerin az gelir getiren meslekleri daha çok gelir sağlayabilecek mesleklere tercih ettikleri de görülmektedir. Ayrıca meslek, kişinin kimliğinin en önemli kaynağı olup, onun etraftan saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurmasına, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren alandır. O halde meslek para kazanma amacından çok daha ötede, kendini gerçekleştirmeye de hizmet etmektedir. ³

Kariyer gelişim sürecinin ilk basamağı olan meslek seçimi, bireylerin hayatında önemli bir aşamadır. Meslek seçimi sonucunda, bireyin hayatı boyunca devamlı bir iş sahibi olup olmayacağı, işini severek yapması, eş seçimi süreci, gelir düzeyi ve geçim tarzı, nasıl bir ortamda yaşayacağı, hayattan doyum alması ve mutlu olması gibi

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (erişim tarihi: 01.05.2019).

² Binnur Yeşilyaprak, *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s.192.

³ Yıldız Kuzgun, *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009, s.1

hayatının birçok alanı etkilenecektir.⁴ Kişilerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri, hayat boyu uğraşmaktan sıkılmayacakları ve kişilik yapılarına en uygun mesleği tercih etmeleri sağlıklı bir karar olacak ve böylece hem kişisel hem de toplumsal açıdan önemli kazanımlar elde edilecektir. Sosyo-demografik özellikler, iş avantajları, yetenek ve ilgi gibi çeşitli faktörler kişilerin meslek seçimini etkilemektedir. Ayrıca, meslek seçiminde aile, arkadaşlar, öğretmenler gibi rol modeller de etkili olabilmektedir. Kişi için en ideal olan meslek seçimi için özellikle iş sahalarının analizi, ilgili sektörün avantaj ve dezavantajlarıyla ilgili önceden bilgi sahibi olma, halihazırda çalışanların mesleki deneyimlerini öğrenme ve mesleğin kişiye uygunluğunu tespit etme gibi unsurların dikkate alınması ve kariyer planlaması yapılması gerekmektedir. Buna rağmen, kişilerin bilinçsizce meslek seçimi yaptığı durumlar da mevcuttur.⁵

Genellikle ülkemizde meslek ve iş kavramlarının farklı kavramlar olmasına rağmen birbirine karıştırıldığı görülmektedir. Meslek, belli bir tür alanda etkinlikte bulunabilme gücüdür. İş ise; belli bir işyerinde sürdürülen benzer etkinlikler grubudur. Bir kişinin mesleği olabilir, ama işi olmayabilir. Kişinin bir işte çalışıyor olması da mesleği olduğu anlamına gelmez.⁶

1.2. Meslek Seçiminin Önemi

Meslek seçimi, sonuçları kişinin yaşamında birçok alanı etkilediği için önemli bir karardır. Meslek seçimi yaparken kişinin yetenek, ilgi ve isteklerinin farkında olması ve seçeceği mesleğin özelliklerini tanıyarak doğru bir karar vermesi hem iş hayatı boyunca hem de iş dışı alanlarda başarılı, verimli ve mutlu olmasına olanak sağlar.

Meslek seçimi bireysel açıdan olduğu kadar, toplumsal açıdan da önemlidir. Toplumun gelişimine hizmet edecek ve katkıda bulunacak insan gücü planlanırken, bireylerin hem toplumsal boyutta faydalı olması, hem de kendi ilgileri, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda karar verilmesi, insan kaynaklarından en etkili ve verimli şekilde yararlanılmasına olanak sağlar.⁷

⁴ Hasan Tan, **Psikolojik Danışma Ve Rehberlik**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992, s.13.

⁵ Nermin Çelik ve Umut Üzmez, "Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: Çağrı Merkezi Hizmetleri Örneği", **Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi**, 2014, Cilt:2/1, 94-105.

⁶ Ayşe Can Baysal, **Çalışma Yaşamında İnsan**, Avcıol Basın Yayın, İstanbul, 1993, s.6.

⁷ Yeşilyaprak, a.g.e., s.193.

Parsons'a göre meslek seçiminde üç önemli faktör vardır; birincisi bireyin yeteneklerini, ilgilerini, olanaklarını ve sınırlılıklarını tanınması ve kendisi hakkında bir fikre sahip olması gereklidir. İkincisi işlerin gerektirdiği nitelikler, sağladığı avantajlar ve imkanlarla beraber olumsuz tarafları hakkında bilgi edinmesi önemlidir. Son aşama bu bilgileri değerlendirerek doğru akıl yürütmesidir. Her geç insanın bu alanlarda rehberlik edilmesine ihtiyacı vardır.⁸

1.3. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Çalışmanın bu kısmında meslek seçimini etkileyen faktörler ele alınmıştır.

1.3.1. Yetenek

Yetenek, herhangi bilgi ve/veya beceriyi öğrenebilme gücüdür. Doğuştan gelen kapasitenin çevre ile etkileşimi ve eğitim sonucu işlenmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmıdır. Bu anlamda yetenek bir kimsenin belli bir yaşa kadar kapasitesini kullanarak geliştirdiği zihinsel, duyuşsal ya da psikomotor beceri olup, daha sonra kişinin göreceği eğitimden ne ölçüde yararlanabileceği hakkında bir tahminde bulunmamıza yardımcı olacaktır.⁹

Eğer kişi yeteneklerinin farkındaysa, ve yeteneklerine uygun meslek seçerse ve yetenekleri dahilinde çalıştığı ortamda kendini gösterme çabasına girer. Kendini, bir iş yaptığı, üretken olduğu için de daha değerli ve önemli görür. Böylece kendine saygısı ve güveni gelişir. Bazen kişi bu yeteneklerin farkında olamaz. Bunun sonucunda kişi farkında olmadığı yetenekleri amaçları doğrultusunda kullanamaz.¹⁰

Kuzgun'a göre yetenek türleri;

A)Genel yetenek: Herhangi bir problemin kaynağını görmek ve o kaynağa göre çözüm yolları bulma gücüdür.

B)Genel akademik yetenek: Bu yetenek türüne sahip olan kişi, soyut kavramları öğrenir ve sembollere akıl yürütebilir.

C)Sözel akıl yürütme: Bu yetenek türüne sahip olan kişi, sözcüklerin ve paragrafların anlamını, sözcüklerle ifade edilen kavramları anlama, fikirleri açık bir şekilde ifade edebilme becerisine sahiptir.

⁸ Frank Parsons, *Choosing A Vocation*, Gay & Hancock, London, 1909, s.5

⁹ Yıldız Kuzgun, *Mesleki Rehberlik Ve Danışmanlığına Giriş*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2014, s.23.

¹⁰ Yeşilyaprak, a.g.e., s.192.

D)Sözel akıcılık: Sözel akıcılık yeteneğine sahip olan bireyin, zengin bir sözcük haznesi mevcuttur ve akıcı bir şekilde konuşmaktadır.

E)Sayısal akıl yürütme: Bu yetenek türüne sahip olan kişiler ise olguları matematiksel ilişkiler halinde görebilme ve işlemleri çabucak yapabilme gücüne sahiptirler.

F) Uzak ilişkilerini görebilme: Cisimlerin uzayda hareket ettirildikleri takdirde alacakları biçimleri göz önünde canlandırabilme, bir cismin düzlem üzerindeki şeklini, bir şeklin döndürüldüğü zaman alacağı durumu tasarlayabilme gücüdür.

G) Şekil ilişkilerini görebilme: Cisimlerdeki veya şekillerdeki küçük ayrıntıları algılama, şekil ve gölgelerde görsel karşılaştırmalar yapabilme ve farkları görebilme gücüdür.

H)Ayrıntıyı algılayabilme: Bu yetenek türüne sahip olan kişiler ise sözcük ve sayılardan oluşan metinlerdeki küçük ayrıntıları görebilme, tablolarındaki, listelerdeki ve yazılardaki farkları ve varsa hataları algılama gücüne sahiptirler.

İ) Göz-el koordinasyonu: Bu yetenek türüne sahip olan kişiler gözü ve elleri eşgüdüm halinde kullanabilme, algılanan duruma uygun, çabuk ve doğru bir kararla, el ve kollarla tepkide bulunabilme gücüne sahiptirler.

J) Parmak becerisi: Parmakları ustalıkla hareket ettirebilme ve küçük objeler üzerinde çabuk ve düzgün bir biçimde işlem yapabilme gücü.

K)El becerisi: Bu yetenek türüne sahip olan kişiler elleri çabuk ve ustalıkla hareket ettirebilme gücüne sahiptirler. Bu yetenek parmak becerisinden daha kaba bir beceri olup, kolların hatta vücudun hareketini gerektirir.¹¹

1.3.2.İlgi

Balta(1999)'a göre kişilerin meslek seçimleri, ilgi ve yeteneklerine göre farklılık gösterir. Bir kişiyi mesleğe yönlendirmek için ilgilerinin bilinmesi önemlidir. Bireyleri, uygun mesleklere yönlendirmek için yetenekleri kadar ilgilerinin de göz önünde bulundurulması ve ölçülmesi gerekir. Meslek psikologlarının yaptığı çalışmalarda meslek seçiminin başarılı olması, kişilerin ilgileri ile yetenek ve kabiliyetlerinin uyumu ile sağlanabilmektedir.¹²

İnsanlar yaptıkları her hangi bir işten, katıldıkları her hangi bir etkinlikten doyum sağlamak isterler. Bir kimsenin önünde çeşitli faaliyet imkânları bulunduğu

¹¹ Kuzgun, a.g.e., s.26-27.

¹² Necati Balta, **Çalışma Hayatında Mesleki Eğitimin Önemi**, Türk-İş Eğitim Yayınları, Ankara, 1999, s.75.

halde hep belirli bir faaliyet türüne yönelmesi o bireyin o alana yönelik ilgisi olduğunu göstermektedir.¹³

Ülkemizde yapılmış üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri hakkındaki araştırmanın sonuçlarına göre meslek seçimi nedenleri arasında mesleğe duyulan ilgi en çok karşılaşılan neden olmuştur.¹⁴

1.3.3.Aile

Bireyin meslek seçiminde alacağı kararları etkileyen faktörlerden biri de ailedir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim düzeyi bireyin meslek seçimini etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin gençleri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda destek görürken, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları bu yönde destek görmemekte, daha çok kazanç ve itibar sağlayacak mesleklere yönelmektedirler. Kısacası aileler buldukları sosyo-ekonomik ve eğitim durumuna göre farklı beklentilere sahiptir.¹⁵

1.3.4.Cinsiyet

Cinsiyet meslek seçiminde etkili olan en önemli faktörlerden birisidir. Bazı toplumlarda kızlar ile erkeklerin yapamayacağı meslekler olarak bazı meslek kolları belirlenmiştir. Kızlar güç gerektirmeyen işleri yapabilecekleri gibi, erkeklerde güç gerektiren işleri yapmakta daha başarılıdırlar.¹⁶

Cinsiyet farklılıkları, özellikle kişilerin bedenlerinde ve ruhlarında farklılıklara neden olmaktadır. Kas gücünde, duygularda ve bedenin işleyişinde bu farklılıklar daha belirgindir. Doğumdan itibaren belirginleşmeye başlayan bu farklılıklardan bazıları kızları el ve parmak kullanımını gerektiren işlere, erkekleri ise teknik bilim gerektiren mesleklere yöneltmektedir. Farklılıkların oluşmasındaki bir başka neden ise iki cinsiyete ait görevlerin kültürel bağlamda öğretilmesinden ileri gelmektedir. Belirli davranışların, görevlerin ve tavırların yerine getirilmesi çevre ve kültür

¹³ Emre İbiş, *Öğrencilerin Üniversite Bölüm Tercihleri ve Kariyer Yönelimleri Arasındaki İlişkiye Dair Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.60. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁴ Fidan Korkut-Owen vd., "Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (3), 2012,135-151, s.138.

¹⁵ Kuzgun, a.g.e., s.111.

¹⁶ Yenal Çakaloz, *Kişiler ve İşler*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1997, s.24.

tarafından kız ve erkeklere atfedilerek öğretilir. Beklentilere uyan tavırlar onaylanır ve pekiştirilirken, uymayanlar ise onaylanmaz. Bu şekilde kızlar eve ve çocuk yetiştirmeye ait ilgiler geliştirirken, erkekler ev dışındaki işlerde ilgilerini geliştirir.¹⁷

Korkut-Owen vd.'nin yaptığı çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre üniversitede okudukları bölümü seçim nedenlerinin farklı olduğu bulunmuştur. Sonuçlara göre kız öğrencilerin, seçilen bölümün cinsiyete uygunluğuna önem verdikleri ve erkek öğrencilerin ise bölüm seçme konusunda ailelerinden daha fazla etkilendikleri görülmektedir.¹⁸

1.3.5. Diğer Faktörler

Kişilerin dünyaya geldiği ve içinde yaşadığı çevre, bulunduğu sosyal sınıf ve alt sosyal gruplar da meslek seçiminde oldukça etkilidir. İnsanlar hayatları boyunca buldukları sosyal sınıfın etkisiyle birçok sosyal gruba dahil olurlar. Bireylerin ait oldukları sosyal sınıflar, onların eğitim imkanlarını, yaşam tarzlarını, düşünce yapılarını, kişilik özelliklerini etkilemekte ve bireyler, meslek seçiminden eş seçimine kadar birçok konuda kararlarını ait oldukları sosyal sınıfa göre aldıkları görülmektedir.¹⁹

Kulaksızoğlu'na göre zeka, meslek seçimini ve başarıyı doğrudan etkilemektedir. Zeka bir anlamda öğrenme ve kavrama kapasitesinin belirleyicisidir. Kişiler arasındaki öğrenme hızı ve öğrenme kapasitesi farklılığı zekaya bağlıdır. Öğrenme hızı ve kapasitenin ilgi alanlarıyla da doğrudan bir ilişkisi vardır. Öğrenme kapasitesi düşük olanların ilgi alanları geniş değildir. Öğrenebilecekleri konularla uğraşırlar ve ilgileri yüzeyseldir. Fakat kapasitesi yüksek olanların ilgi alanları da geniş olacaktır. Zor ve zaman alıcı konularla ilgilenirler ve çeşitli konulara yönelirler.²⁰

İnsanların davranışlarının yönünü belirleyen psikolojik gereksinimler kişinin meslek seçimi kararlarında da önemli rol oynamaktadır. İhtiyaçları ile ihtiyaçlarını karşılayacaklarını düşündükleri meslekler arasında tutarlılığın olması bir bireyin o meslekte doyuma ulaştıklarının göstergesidir. Yapılan araştırmalar bireylerin psikolojik ihtiyaçlarıyla meslek seçimleri arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Mesleki eylemlerde bulunan bireylerde bazı eğilimler gelişmekte ve psikolojik

¹⁷ Adnan Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.9.

¹⁸ Korkut-Owen vd., a.g.e., s.144.

¹⁹ Salih Güney, *Davranış Bilimleri*, Nobel Yayınları, Ankara, 2000, s.261.

²⁰ Kulaksızoğlu, a.g.e., s.9.

İhtiyaçlar-meslek seçimi ilişkisi daha fazla görülmektedir. Kendilerine uygun meslekleri seçen bireylerin mesleklerini daha uzun süre devam ettirdikleri belirtilmiştir. Dolayısıyla bu durum bireyin mesleğe özgü psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığının göstergesidir.²¹

Meslek seçiminde etkili olan faktörlerden biri de kişilik özellikleridir. Bireylerin meslek seçiminde kişilik özelliklerine farklılıklar görülmektedir. İçedönük kişiler için fazla dışsal uyanarla karşılaşmak stres verici olabilir, ancak dışa dönük bir kişi dışsal uyanları daha fazla arzu etmektedirler. İçe dönük kişiler mümkün olduğunca daha az kişiyle iletişim içinde olmayı tercih edip, kendi başına kaldığı (makinalarla çalışmak, mühendislik gibi) işlerde daha fazla doyum sağlarken; dışa dönükler insan ilişkileri gerektiren işlerde (halkla ilişkiler, öğretmenlik, turist rehberliği gibi) doyum sağlamaktadırlar. Her meslek ya da örgüt belli kişilik yapısındaki insanları daha fazla tatmin etmektedir.²² Dolayısıyla bireylerin kişilik yapısı ile yapılan işlerin uyumlu olması önemlidir. Bu uyumu yakalayan kişilerin başarısı artacak, eğer uyumsuzluk var ise başarı azalacaktır.²³

²¹ Nergiz Aksoy, "Öz Yeterlik ve Belirsizlik Algılarının Mesleki Tercihler Üzerindeki Etkisi", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2018, s.38. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²² Aşkın Keser, **Çalışma Yaşamında Motivasyon**, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 2006, s.122.

²³ Enver Özkalp, **Örgütsel Davranış**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2001, s.48.

İKİNCİ BÖLÜM

SAVUNMA MEKANİZMALARI

2.1.Savunma Mekanizmalarının Gelişimi

Savunma kelimesi ilk olarak 1894 yılında Freud'un 'Savunma Psikonevrozları'nı içeren makalesinde ortaya çıkmış ve bunun ardından yapılan birçok araştırmada benin kişiye acı veren veya katlanılması güç olan fantezi ve duyguya karşı direnmesi anlamında kullanılmıştır. Savunma kelimesi daha sonra bastırma olarak da kullanılmış fakat 'İnhibisyon, Semptom ve Anksiyete' isimli 1926'da yazılmış makalesinde savunma kavramını tekrar kullanmaya başladığı görülmüştür. Savunma kavramı burada benin nevroza dönüşebilecek bütün çatışmalar için kullanılmaya başlanmış, bastırma kavramı ise savunma yöntemlerinden birinin adı olarak tanımlanmıştır.²⁴

Freud'un kişilik kuramı yıllar içinde değişim göstermiştir. İlk zamanlar Freud insan davranışını yönlendiren içgüdülerin varlığını ele almıştır. İki temel içgüdüden bahseder; birincisi hayatı devam ettirmemizi sağlayan yaşamsal dürtüler, diğeri ise saldırgan-yıkıcı dürtülerdir. 1920'lerden sonra içgüdülerin yerine yapısal bir yaklaşımı benimsediği görülmektedir. İd, ego ve süperego olarak tanımladığı yapılar kuramının temelini oluşturur.²⁵

İd, libidinal enerjileri taşıyan kişiliğin en ilkel yapısıdır. Cinsel ve saldırgan dürtüleri içerir. Bu dürtülerin oluşturduğu gerilim çabuk doyum arar, yani haz ilkesine göre çalışır. Süperego ise erken dönemden itibaren öğrendiğimiz davranış kuralları, ahlaki kısıtlamalar vb. içerikleri taşır. Süperego bu eksenide id ile çatışma halindedir ve id'in isteklerini engelleme eğilimindedir. Fakat bu dürtülerle gerçek koşullar arasında bir denge oluşması gerekir. Ego burada devreye girer ve id'in taleplerine nesnel gerçekliğin şartlarını dikkate alarak cevap verir. İd haz ilkesine göre hareket ederken, ego gerçeklik ilkesine göre hareket eder. Ego bu denge içerisinde sıkıştığında ortaya anksiyete çıkar. Ortaya çıkan anksiyete gerilime sebep olarak, bireyi bu gerilimi azaltmaya doğru iter. Freud anksiyete ile başa çıkmada çeşitli savunma mekanizmalarından bahsetmiştir.²⁶

²⁴ Yıldız Akvardar vd., **Psikanalitik Kurama Giriş**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997, s.142.

²⁵ Sibel Ayşen Arkonaç, **Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1992, s.382-383.

²⁶ Duane P. Schultz ve Sydney Ellen Schultz, **Modern Psikoloji Tarihi**, Yasemin Aslay, Kaknüs Yayınları, 2007, İstanbul, s.608-609.

Savunma mekanizmaları koruyucu bir rol üstlenmektedir. Eğer ego artan endişeyi doğal yollarla etkisiz hale getiremezse, onun bir kısmını bastırabilir ya da dışarı yansıtabilir, yadsıyabilir, karşıt tepki geliştirebilir ancak bu mekanizmaların hiçbiri etkili olmazsa birey daha ilkel gelişim düzeyine geri çekilebilir.²⁷

Hartman ve arkadaşları savunma ile ilgili olarak iki noktayı açıklamaya çalışmışlardır. Bunlardan birincisi, çocuk çevreden aldığı sevgiyi devam ettirebilmek için dürtülerini kontrol etmeye çalışır ve bu dürtülere karşı yöneltmiş olan savunmalar id ile egonun ayrılmasına yardımcı olur. İkincisi ise, insan kişiliği aynı zamanda savunma amacı olan psişik düzeneklerden oluşmaktadır. Örneğin, özdeşim kurma ilk başlarda çocuğun gelişimine katkı sağlayan temel düzeneklerden birisidir fakat zaman içinde herhangi bir tehlike durumunda savunma amaçlı olarak kullanılmaya başlanır. Aynı şekilde içe atma ve yansıtma ilk zamanlarda çocuğun kendisi ile çevre arasındaki ayrımı kurması için kullanılırken zaman geçtikçe bu durum değişir ve ego seçtiği savunma düzeneğini id, dış dünya ve süperego ile başatmak için kullanır.²⁸

Savunmalar olarak bahsettiğimiz olguların birçok selim işlevleri vardır. Bunlar sağlıklı, yaratıcı, uyum sağlamalar olarak başlar ve hayat boyunca uyum sağlayıcı şekilde işlemeye devam ederler. Bu düzeneğin bilinçdışı amaçları şu şekildedir; 1) güçlü ve tehdit edici bir duygudan kaçınmak veya bunu kontrol altına almak; çoğu kez bu duygu kaygıdır ancak bazen yoğun keder veya başka dağıtıcı duygusal deneyimler olabilir, 2) özsaygıyı sürdürmek. Ego psikologları kaygıyla baş etmekte savunmaların işlevini belirtmişlerdir; bağlanma ve ayrılma meseleleri üzerinde duran nesne ilişkileri teorisyenleri savunmaların keder duygusuna karşı da işlediği görüşünü ortaya koymuşlardır ve kendilik psikologları kişinin güçlü, tutarlı, olumlu değerlendirilen bir kendilik duygusu sürdürme çabalarında savunmaların önemini vurgulamışlardır.²⁹

2.2.Savunma Mekanizmaları

Bastırma: Freud'un kuramında ilk ele aldığı savunmadır. Endişe, sosyal olarak kabul edilemeyen cinsel impulsların bastırılmasıyla ortaya çıkar. Bastırmanın sonucunda bilinçaltına atılır ve orda varlığını sürdürür. Freud daha sonra bu

²⁷ İsmail Ersevîm, *Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2013, s.213.

²⁸ Ferhan Dereboy, "Ego Psikolojisi Kuramı", Füsün Çuhadaroğlu Çetin (Ed.), **Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı**, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008, 102-114, s.102.

²⁹ Nancy McWilliams, *Psikanalitik Tanı*, Erkan Kalem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s.120.

açıklamasını değiştirerek endişeyi tehdide karşı yarı akılcı bir tepki olarak görür. Endişe çok yoğun olduğunda bundan hareket yoluyla kurtulamayız. Bu nedenle, endişeyi neden olduğu nesneden daha az tehdit edici bir başka nesneye yönlendirerek “bastırırız”. Bu hile endişeyi daha katlanabilir sınırlara çeker ve başa çıkmayı sağlar.³⁰

Yüceltme: Freud’a göre yüceltme, emme, ısırma, kirlenme, dövüşme, çiftleşme, başkalarını seyretme, başkalarının tarafından seyredilme, başkalarının canını yakma, acıya dayanma, zayıf olanı koruma gibi biyolojik temelli itkilerin sosyal açıdan kabul edilebilir halde dışavurumunu anlatır. Örneğin, bir diş hekiminin sadizmini, bir gösteri sanatçısının teşhirciliğini, bir avukatın düşmanlarını öldürme arzusunu yücelttiği söylenebilir. Freud’a göre; içgüdüsel yönelişler kişinin çocukluk koşullarının etkisiyle beraber belirli dürtü veya çatışmalar özel bir nitelik kazanır ve böylece yaratıcı ve yararlı etkinliklere yönlendirilebilirler.³¹

Mizah: Bir kişi, bir konudaki yetersizliği veya beceriksizliği nedeniyle çevresindekilerin kendisini küçük göreceğinden çekinip bir eyleme geçemezse, çevreden beklediği eleştirileri şakaya vurup kendi kendine yönelterek kaygıdan kurtulabilir.³²

Yansıtma: Kişinin kendinde tahammül edemediği duygular, dürtüler ya da düşünceler başka bir nesneye atfedilir. Kabul edilmeyen kişilik özellikleri ve/veya duygular, yasak düşünceler ve/veya dürtülerin sorumluluğu, güvensiz değersiz hissetmeyi engellemek için bireysel ihtiyaçlar ya da güvensizlikler diğerlerine yansıtılır.³³

Rasyonalizasyon: Kişinin, gerçek motiflerini algılamadığı tutum, eylem, düşünce ve afektleri için, mantıksal olarak tutarlı ya da etik olarak kabul edilebilir bir açıklama getirme girişimini ifade eder.³⁴

Yer Değiştirme: Bir düşüncenin önem ve yoğunluğunun, bu düşünceden ayrılıp orijinal olarak düşük yoğunlukta, ancak ilk düşünceyle çağrışım bağlantısı

³⁰ Arkonaç, a.g.e., s.388.

³¹ McWilliams, a.g.e., s.172-173.

³² Özcan Köknel, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1985, s.139.

³³ Carina Coulacoglou, “Peri Masalları Testi’nde Savunma Mekanizmaları”, İrem Erdem Atak, *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 13, 2010, 21-24, s.22.

³⁴ Akvardar vd., a.g.e., s.166.

içindeki bir başka düşünceye geçmesidir. Yer değiştirme, fobilerin oluşumunda savunma işlevi görmektedir. Fobik nesne üzerine yer değiştirme, anksiyetenin lokalizasyonuna ve sınırlanmasına olanak verir.³⁵

Dışa Vurma: Bazı insanlar tehlikeli isteklerinin yarattığı kaygı ve gerilimi diğer savunma mekanizmaları ile denetim altında tutamazlar ve içgüdüsel dürtülerini dışa vurarak boşaltırlar. Dışa vurulan dürtüler çoğu kez kişiye zarar verecek türden olaylara neden olurlar.³⁶

Yalıtma: İnsanlar kaygıyla ve diğer acı verici deneyimlerle baş etmek için hissettikleri duyguları deneyimlerden yalıtılabirler. Bir deneyimin veya fikrin duygulanımsal boyutu, bilişsel boyutundan kopartılarak ayrı hale getirilir. Bu savunmayı kullanmanın faydalı olduğunu düşündüğümüz örnekler verilebilir; cerrahların, hastalarının fiziksel acılarına veya başkasının bedenini keserken yaşadıkları tepkilere, streslere veya sadizme sürekli olarak kendilerini açık tutsalardı işlerini iyi şekilde yapamazlardı.³⁷

Bölme: Kendilik algısının ve dışarıdaki nesnelere yönelik tasarımların tümünden iyi ve tümünden kötü olarak ikiye ayrılmasıdır. Belli bir kişi ile ilgili duygu ve düşünceler birdenbire ve tamamen öncekinin zıddına dönüşebilir, kendini algılamasında ani değişimler olabilir. Bu mekanizmanın endişe ve kaygının artmasına engel olduğu ve kişiyi dağılmaktan (dezorganize) koruduğu görülür. Bu savunmayı kullanan kişiler ikircikliği (ambivalans) yaşayamaz, özsaygıda gelgitler oluşur, öfke, korku, coşku gibi duygular çok yoğun biçimde ortaya çıkar, karar verme yetisi bozulmuş durumdadır.³⁸

Karşıt-Tepki Oluşturma: Karşıt-tepki oluşturmada gördüğümüz olumsuz duygulanımın olumlu hale, olumlu duygulanımın olumsuz hale çevrilmesidir. Düşmanca duyguların ve saldırgan eğilimlerin ciddi endişe kaynağı oluşturduğu ve denetimden çıkma tehlikesi gösteriyor olarak deneyimlendikleri psikopatolojilerde daha sık görülen bir savunmadır.³⁹

³⁵ Akvardar vd., a.g.e., s.164.

³⁶ Necla Tuzcuoğlu, "Psikanaliz Kuramı ve Özellikleri", *M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 1995, s.275-285.

³⁷ McWilliams, a.g.e., s.149.

³⁸ Nurhan Eren, Ağır Kişilik Bozuklukları ve Hemşirelik Girişimleri, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(2), 2010, 86-95, s.87.

³⁹ McWilliams, a.g.e., s.161.

Yapma-Bozma: Bir eylemin bir ikinciyile iptal edildiği, böylece, sanki hiçbir eylem yapılmamış gibi olan, gerçekte ise her iki eylemin de yapılmış olduğu, iki evreli semptomlarda karşılaşılr. Bu savunmanın ilk amacı bazı olayların olması ya da tekrarlamasını engellemek için önlemlerin alınmasını içerir ve mantığa uygun şekilde ortaya çıkar. İkinci amacı ise olmamış gibi kılarak bir şeyden kurtulmaya çalışılmasıdır. Bu eylemler obsesyonel nevrozlar için tipiktir.⁴⁰

Yadsıma: Bilincin iki bağımsız duygusal alanının inkarıdır. Bölme savunmasını güçlendiren bir düzenektir. Kişi belli bir zamanda kendisi ve diğerleri ile ilgili algılama, duygulanım ve düşüncelerinin başka bir zamanda tamamen zıddını yaşayabilir, bu durumun farkında olabilir ancak duygulanımsal olarak uyumlu değildir.⁴¹

Otistik Fantezi: Özellikle çocukluk dönemlerinde sıkça kullanılan bu savunma başarılı olursa çocuk fantezi kurma yoluyla gerçekliğin sözü geçen parçasına (başarısızlık, güçsüzlük, tehdit, yıkıcı istekler vs.) duyarsızlaşır ve kendi ruhsal organizasyonunu korumuş olur. Yaş ilerledikçe gerçekliğe olan yatırımın artması ve egonun fanteziye duyduğu ihtiyacı azaltacak nitelikte güçlenmesi beklenmektedir. Böylece daha uyumlu ve olgun savunmalar kullanıp arzuları ve gerçeklik arasında dengeyi daha iyi kuracaktır. Aksi halde bir yetişkin için ruhsal doyum kaynağının fantezi ve varsanıdan geçmesi psikoza giden yol demektir.⁴²

İdealleştirme: Hepimiz idealize ederiz. Duygusal açıdan güvendiğimiz kişilere özel bir değer ve güç atfetme ihtiyacının kalıntılarını hepimiz taşılız. Normal idealizasyon, olgun sevginin temel bir unsurudur. Çocukluğumuzda bağlandığımız kişileri idealize veya aşırı değerli konumlarından zaman içinde aşağı çekme yönünde gelişen eğilim, ayrılma-bireyleşme sürecinin normal ve önemli bir parçasıdır. Ancak bazı kişilerde, idealize etme ihtiyacı bebeklikten bu yana bu olağan değişime uğramamış gibidir. Davranışları, içsel dehşet duygusuna karşı koymaya yönelik arkaik ve yoğun çabaların varlıklarını sürdürdüklerinin kanıtlarını gösterir; bu çabalar bağlanma ilişkisine girebilecekleri bir kişinin tümgüçlü, her şeyi bilen, çok müşfik

⁴⁰ Akvardar vd., a.g.e., s.158.

⁴¹ Eren, a.g.e., s.87.

⁴² Ayşe Tuğba Kaldırımıcı, Panik Bozukluk Ve Ağrı Bozukluğu Olgularında Bağlanma Stilleri, Ayrılma Anksiyetesi, Savunma Biçimleri, Mizaç Ve Karakter Özelliklerinin Karşılaştırılması, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s.52. **(Yayımlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi).**

olduğu ve bu harika öteki ile psikolojik kaynaşma yoluyla güvenlikte olacakları inancını içerir.⁴³

Dissosiyasyon: Dissosiyasyon olan kişi acı, dehşet, ürkütücü duyguları ve ölümünün yakın olduğu düşüncesiyle bağlantısını keser. lmcl tehlike içindeyken bedeninin dışından kendini izleme deneyimini yaşamış olanlar ve hatta empati kurabilecekleri böyle dramatik bir olay yaşamamış olanlar bile, yaklaşan yok olma duygusunun içinde bulunmak yerine dışında bulunmayı tercih etmeyi hemen anlayacaklardır. Bu savunmanın en büyük sakıncası ise, kişinin hayatının gerçekten risk altında olmadığı ve tehlikenin niteliğini daha iyi ayırt edici uyum sağlayan davranışların kişinin genel işlev düzeyini çok daha az düşüreceği durumlarda bile otomatik olarak işleme eğilimidir.⁴⁴

⁴³ McWilliams, a.g.e., s.130.

⁴⁴ McWilliams, a.g.e., s.140-141.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANNE-BABA TUTUMLARI

3.1. Anne-Baba Tutumları Kuramsal Bakış

İnsan gelişimi, çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir ve kişi gelişim süreçlerinin etkisini ömür boyu taşır. Kişilerin davranış özelliklerini açıklayabilmek için, onların içinde yetiştiği aile ortamını, nasıl bir çevre içinde hangi etkilerin altında büyüdüklerini bilmek isteriz.⁴⁵

Anne-babanın çocuk yetiştirme tarzları, onların psikososyal, zihinsel, dil, cinsel ve bedensel gelişimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Çocuğa karşı ana-baba tutumlarının dışında aile içindeki gerek ana-baba, gerekse diğer aile üyeleri arasındaki etkileşimlerin niteliği de çocuğun gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Birbiriyle sıcak, sevecen, saygı temeline dayalı ilişkiler içinde olan bir ailede, çocuğun tüm gelişimleri beslenirken, huzursuz, çekişmeli, kavgalı bir ailede çocuğun gelişimi olumsuz etkilenebilir.⁴⁶

1960'ların başlarında Baumrind 100'den fazla okul öncesi çağındaki çocuk üzerinde bir çalışma yaptı. Doğal gözlem, ebeveyn görüşmeleri ve diğer araştırma yöntemlerini kullanarak ebeveynliğin dört önemli boyutunu belirledi:

- Disiplin stratejileri
- Sıcaklık ve zarar
- İletişim stilleri
- Olgunluk ve kontrol beklentileri

Araştırmacılar ebeveynlik stilleri ile bu stillerin çocuklar üzerindeki etkilerini ortaya çıkardılar.⁴⁷

Ebeveynlik davranışlarının çocuk gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu konusunda geniş bir görüş birliği vardır. Bununla birlikte, Darling ve Steinberg

⁴⁵ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991, s.331.

⁴⁶ Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2013, s.12.

⁴⁷ Shelli Chosak, *Your Living Legacy: How Your Parenting Style Shapes the Future for You and Your Child*, First Edition Design Publishing, Sarasota, 2015, s.Chapter 2.

(1993), ebeveynlik kavramını ve bunun çocuk ve ergen uyumu üzerindeki etkisini kavramsallaştırmak için iyi bir bağlam sunmaktadır. Darling ve Steinberg ebeveynliği iki ana bileşene ayırmaktadır: ebeveynlik stilleri ve ebeveynlik uygulamaları. Bu yazarlar ebeveynlik stillerini “çocuğa iletilen çocuğa yönelik tutumların bir takımıydığı olan ve ebeveynlerin davranışlarının ifade edildiği duygusal bir iklim yaratan” olarak tanımlarlar. Bu yazarlar ebeveynlik tarzını örneklemek için Baumrind'in tipolojisini kullanır. Baumrind, ebeveynlik stillerini üç türe ayırır. Otoriter tarz, özerkliği ve duygusal desteği vurgulayan bir kurallara bağlılık yönelimi ile karakterize edilir. İzin verici stil, çocuk özerkliğinin birincil önem taşıdığı, kurallar ve taleplerin asgari düzeyde olduğu çocuk merkezli bir stildir. Demokratik tarz, duygusal destek ve çocukta uygun özerkliğe saygı duyulması, ancak açıkça tanımlanmış ve tutarlı bir şekilde uygulanan kurallar bağlamında saygı ile karakterizedir.

Ebeveynlik tarzının aksine, ebeveynlik uygulamaları ebeveyn tarafından çocuklarını sosyalleştirmek ve kuralları uygulamak için kullanılan teknikler olarak tanımlanır. Örneğin, belirli bir disiplin pratiği (örneğin, cezalandırılma derecesi), pozitif ebeveynlik stratejilerinin kullanılması (örneğin, uygun davranış için övgü ve ödül), ebeveynlikte tutarlılık ve bir ebeveynin davranışlarının uygun şekilde denetlenmesi ve izlenmesi tüm örneklerdir.⁴⁸

Baumrind'in tipolojileri üzerine inşa edilmiş Eleanor Maccoby, John Martin ile işbirliği içinde ebeveynlik stillerini iki ayrı boyut; yanıt verebilirlik(duyarlılık) ve talep edilebilirlik(talepkarlık) açısından değerlendirilebilir olarak kavramlaştırdılar. Bu boyutlar Baumrind'in tipolojisine benzer dört ebeveynlik stili üretmek için bir araya getirildi demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkar olarak sınıflandırıldı. İlk boyut olan talepkarlık, ebeveyn kontrolü ve ebeveynin çocuğun olgunluk göstermesini beklediği dereceyi ifade eder. İkinci boyut, yanıt verme ise, çocuk merkezli olma ve ebeveynin ne kadar sıcak olduğu anlamına gelir. Çocuğun bireyselliğini teşvik eder ve alıcı, destekleyici ve çocuğun bireysel gereksinimlerine ve taleplerine uygun davranışlarda sergilenir. Martin otoriter ebeveynlerin talepkarlık ve duyarlılık boyutlarından yüksek puan aldığını tespit etti.

Bir ebeveynlik stili, ebeveynlerin çocuklarına çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarını ve uygulamalarını ilettiği duygusal iklimi oluşturmak için bir araya getirilen birkaç öğeden oluşur. Stiller, çocuklarına yönelik davranışlar, çocukların ödevlerini

⁴⁸ Paul J. Frick vd., *Clinical Assessment of Child and Adolescent Personality and Behavior*, Springer, London, 2010, s.280.

yapmalarını sağlama ve çocukların sorumluluklarına katılma gibi çeşitli özel ebeveynlik uygulamalarını kapsar. Ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin çocuk hakkında genel duygularını beden dili, ses tonu, duygusal görüntüler ve dikkat kalitesi yoluyla aktarır. Ebeveynlik stilleri genellikle zaman ve bağlamdaki tutarlılıklarından ötürü özellikler olarak kabul edilir, etkileşimdeki bu tutarlılık, çocuğun hayatının ilk yılı kadar erkenden bellidir. Neredeyse ebeveynliğin tüm yönleri kültür tarafından bilgilendirilir ve her kültür, çocuk yetiştirme hedeflerine ulaşmak için benzersiz sosyalleşme kalıpları ve gelenekleri belirler. Bu nedenle, tüm kültürler için en uygun ebeveynlik tarzının bulunmadığının ve bir ebeveynlik tarzının sonuçlarının farklı kültürel ve sosyoekonomik bağlamdaki çocuklar için değişebileceğinin farkında olmak önemlidir.

49

3.2.Yaygın Anne-Baba Tutumları

Demokratik Anne-Baba Tutumu: Demokratik bir ebeveyn, çocuk üzerinde sıkı bir kontrol uygular, olgunluk bekler ve çocuğun uyması için makul kılavuzlar oluşturur. Eşzamanlı olarak, yetkili ebeveynler, makul çerçevede çocuğun bakış açısını bütünleştirerek disiplin kararları alır. Çocuğu disipline ederken sebep ve kontrolü kullanırlar. Ancak demokratik ebeveynler, sert ceza biçimlerini kullanmamaya veya çocuklarının özerkliğini kısıtlamamaya özen gösterir. Aynı zamanda çocuklarına sıcaklık, sevgi ve kabul göstererek çocuğu bağımsız, özerk ve bireysellik göstermeye teşvik eder. Bu tarz ebeveynliğin bir diğer önemli özelliği, çocuklar ve ebeveynleri arasındaki açık iletişimi kolaylaştırmaya yardımcı olan diyalog içerisindedirler. Bu stil hem ebeveynlerin hem de çocukların duygu ve fikirlerinin tanındığı ve desteklendiği bir demokrasi gibidir.

Otoriter Anne-Baba Tutumu: Otoriter bir ebeveyn uyumluluk, uygunluk, ebeveyn kontrolü, otoriteye saygı ve düzeni sağlama önemini vurgulamaktadır. Bu tür ebeveynler çocuklarından yüksek derecede kontrol ve vade talepleri uygular. Çocuklardan tam bir itaat beklenir ve otoriter ebeveynler, çocuklara karşı koyacakları herhangi bir eylemi durduracaktır. Çocuklar kendileri için belirlenen katı standartlardan saptıklarında, otoriter ebeveyn, demokratik ebeveynler tarafından kullanılanlardan daha sert ceza biçimlerinin kullanılmasını tercih eder. Otoriter ebeveyn genellikle çocuğun özerkliğini bastırır ve bunun yerine çocuğu arzu ettiği gibi davranış ve tutum sergilemesi için şekillendirmeye çalışır. Bu strateji, çocuğun karar alma ve kendi eylemleri için sorumluluk alma konusunda yeterli deneyime izin

⁴⁹ Janette B. Benson ve Marshall M. Haith, *Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood*, Elsevier, Oxford, 2009, s.281.

vermemesini sağlayarak çocuğun olgunlaşmasını engelleyebilir. Demokratik ebeveynlikten farklı olarak, açık tartışmanın teşvik edildiği yerlerde, otoriter ebeveynlikte, karşılıklı diyalog ve çocuk cesareti kırılmıştır. Otoriter ebeveynler düşünceyi tartışmazlar. Bunun yerine, otoriter ebeveyn, sözünün nihai olduğu düşüncesine inanır.

İzin Verici Anne-Baba Tutumu: İzin veren bir ebeveyn, çocuktan olgun davranma beklentisine sahip değildir. İzin verici ebeveyn, çok az talepte bulunur ve çocukların kendi yatma saatlerini, yemek saatlerini ve televizyon izleyen zaman çizelgelerini belirlemelerini sağlar Ek olarak, izin verici ebeveyn, cinsel ve agresif dürtüler dahil olmak üzere tüm çocuğun davranışlarını ve eylemlerini aşırı derecede kabul ve destekleyici olma eğilimindedir.

İzin verici ebeveyn aynı zamanda, çocuğun davranışlarını herhangi bir şekilde kısıtlamanın, çocuğun normatif gelişimini engelleyen, kendi özerkliğini ihlal edebileceği inancını da sık sık kullanır. Bu felsefenin bir sonucu olarak, izin verici ebeveyn nadiren çocuğun davranışına ilişkin kuralları veya denetimleri uygular, çocuğun arkadaşı olmayı otorite figüründen daha fazla önemseyebilir. Bu tarz ebeveynler, çocuğun olumsuz duygu ve davranışlarını özgürce ifade etmesine izin verirken, çocukla gerçek duyguları paylaşmaktan kaçınma eğilimindedir. Kullanılan tek disiplin taktiği akıl yürütmedir ve ebeveynler, herhangi bir yapı veya kuralı uygulamaya karar verirken çocuğun görüşünü alır.⁵⁰

İlgisiz ve Kayıtsız Anne Baba Tutumu: İlgisiz ana babalar, çocuklarını aşırı ihmal ederler ve onların ilgi ve gereksinimlerine karşı kayıtsız davranırlar. Çocuğa karşı bu tutumu gösteren anne ve baba çocuğu yalnız bırakmakta, onu görmezlikten gelmekte ya da çocuğu dışlamaktadır. Bu tutumlar sonucunda ise, çocuk kendini yalnız hissetmekte ve güven duygusu sarsılmaktadır.

Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu: Bu tür tutumu sergileyen anne babalar kendilerinin beceremediklerini, yapamadıklarını ve içinde kalan ukdeleri çocuklarında görmek isterler. Bu tutumda anne babalar, çocukların kapasitesinin üstündeki hedeflere onların ulaşmalarını katı bir tutumla isterler. Çocuktan her şeyi mükemmel yapması beklenir. Çocuk bu baskılar içerisinde istenileni yapamadığında başarısızlık ve güvensizlik duygusu yaşar.

⁵⁰ Benson ve Haith, a.g.e., s.282.

Dengesiz ve Kararsız Anne Baba Tutumu: Bu tür anne babaların verdikleri kararlar birbiri içinde tutarsızlık göstermektedir. Ebeveynlerin verdikleri kararlar farklılık göstermektedir. Ayrıca değişik zaman dilimlerinde verdikleri kararlarda da tutarsızlıklar görülmektedir. Anne baba bazen aşırı hoşgörölü ve serbest, bazen engelleyici, baskıcı ve cezalandıran bir tutum içindedir. Bu aile tutumu ile yetişen çocuklar hangi durumlarda ne şekilde davranışta bulunacağı konusunda ikilem yaşarlar.

Koruyucu Anne Baba Tutumu: Bu tutumda çocuk gereğinden fazla kontrol altındadır ve çocuğa aşırı özen gösterilir. Anne babalar çocukların üzerlerine titrerler. Bu çocuklar, olaylara seyirci kalmakta, kararlar almada güçlük çekmekte, amaçlarına ulaşmada başkalarından destek beklemekte ve problemleri onun yerine bir başkasının çözümlemesini alışkanlık haline getirmektedir.⁵¹

⁵¹ Fatih Aydoğdu ve Mücahit Dilekmen, "Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi", *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 2016, 569-585, s.571.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEŞ FAKTÖRLÜ KİŞİLİK MODELİ

4.1.Beş Faktörlü Kişilik Kuramı

Tarih boyunca insanlar, hem kendilerini hem de başkalarını anlamaya çalışmışlardır. İnsan davranışını açıklama çabası sonucundan pek çok kuram ortaya çıkmıştır. Kişileri kendine özgü bireyler haline getiren şeyin kişilikleri olduğunu biliyoruz. Kişilik, bireyleri tek ve biricik yapan özellikler, nitelikler ve inançların bir yansımasıdır, kim olduğumuzu belirleyen nispeten kalıcı yönlerimizdir.⁵²

McCrae ve Costa (1989), kişiliği, bireyin farklı durumlarda ortaya koyduğu davranışları açıklayan, sürekliliği olan, kişilerarası, duygusal, motivasyonel, deneyime dayalı etkileşim tarzı olarak tanımlamıştır. Kişiliğin tanımlanmasına ve ölçülmesine yönelik olarak pek çok kuramcının farklı görüşleri bulunmaktadır. Beş faktör kişilik modeli kişiliğin değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan bir yaklaşımdır. Bu model “özellik yaklaşımına” dayanmaktadır ve kişiliğin ölçülmesinde bireylerin kendilerini ve diğerlerini tanımlamada kullandıkları “sıfatlardan” yararlanılmaktadır.⁵³

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kişiliğin boyutsal özellikleri temel alınarak, tipolojik modelden yapısal gelişimsel modele geçiş olmuştur. Kişilik yapısını tanımlamadaki deneysel yaklaşımlar ilk olarak dil üzerine yapılan çalışmalarla başlamıştır. Sözcükler üzerine yapılan araştırmalarda dilin sosyal etkileşimde kullanılmasından dolayı dilin doğallığında kişilik özelliklerinin etkisi olduğu noktasından hareket etmiştir. Gordon Allport ve Henry Odbert kişilikle ilgili özelliklerin bir sözlük niteliğinde ilk kapsamlı listesini oluşturmuşlardır. Yıllar içerisinde yapılan çalışmalarla bu özellikleri tanımlayan binlerce kelime elde edilmiştir. Daha sonrasında bu kelimeler faktör analizi yöntemi ile beş faktörde (big five) tanımlanacak biçimde şekillendirilmiştir. Bu sürecinin başlangıcındaki en önemli temsilcilerden olan Cattell 1973'te karmaşık kişilik çeşitleri arasında 16 farklı boyutu, Eysenck ise 1975'te kişiliğin dışadönüklük-içedönüklük ve nörotizm-stabilite biçiminde iki boyutunu tanımlamıştır. 1980'de Costa ve McCrae tarafından üçüncü faktör olarak yaşantıya açıklık, 1987'de uzlaşmacılık ve vicdanlılık olarak iki faktör daha eklenmiştir.

⁵² Allen R. Miller ve Susan Shelly, *A'dan Z'ye Kişiliğiniz*, Okuyan Us, İstanbul, 2007, s.24-27.

⁵³ Tayfun Doğan, “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ve Öznel İyi Oluş”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 2013, 56-64, S.57.

Büyük beş faktör, kişilik bozukluklarını normal kişilik özelliklerinin basit ve aşırı varyasyonları olarak görmektedir. Büyük beş faktör ile ilgili sonraki çalışmacılardan Costa ve McCrae bu sözcüksel faktörlere karşı oluşturulmuş eleştiriler doğrultusunda çalışmalarını genişleterek beş faktör modelini (Five-Factor Model; FFM) oluşturmuşlardır. Costa ve McCrae'ye göre bu model kişiliği bir bütün olarak ele almaktadır. Kişilik özelliklerinden uyum, başa çıkma, savunma, dengeleme ve düzenleme, kişinin dengeli bir yapıya sahip olmasını sağlamaktadır.

FFM sözcüksel çalışmalarda kullanılan tarihsel bir araç olmakla birlikte, birçok araştırmacı kişilikteki bireysel farklılıkları FFM'nin faktörleri ile tanımlamayı tercih etmişlerdir. Bu faktörler; nörotizm (anksiyöz, kaygılı, kötümser, kendine güvende eksiklik), dışa dönüklük (aktif, sosyal, arkadaş çevresi geniş, sempatik), yaşantıya açıklık (farklı ilgi alanlarına yönelme, meraklı, yeni fikirleri eğlenceli görme), vicdanlılık (organize olma, güvenilir olma, mükemmelliyetçi), uzlaşmacılık (kuşku duymayan, alçak gönüllü, yumuşak başlı, yardım sever, kolayca yararlanılabilir) olarak tanımlanmıştır. Beş faktör modeli aynı zamanda normal ve anormal kişilik yapısını anlamaya yönelik çalışmalar için de zemin oluşturmuştur.⁵⁴

Dışadönüklük-İçedönüklük: Dışadönük insanlar olumlu duyguları yaşamaya eğilimli, sosyal, sıcak, neşeli, enerjik ve atılgan kişiler olarak tanımlanır. Bu skalanın diğer yönünde yer alan kişiler dışadönüklükleri düşük, başka bir deyişle "içedönük" bireyler olarak isimlendirilirler. İçe dönük bireylerin az konuşan, sessiz, utangaç, kapalı, ağırbaşlı, kendi halinde, sıkıcı, durgun, hüzünlü, hareketsiz, iddiasız, pasif gibi tanımlandığı görülmektedir. Dışadönükler içedönüklere göre, duygusal yönden kendilerini kötü hissettirebilecek bir durum içine sokulduklarında dahi olumlu duygu durumlarını devam ettirmeye daha eğilimli olmuşlardır. Bu demektir ki, dışadönük kişiler morallerini bozacak herhangi bir durumda (yaşanan bir kriz durumu, morallerini bozacak bir haber gibi) dahi içedönüklere göre olumlu duygularını daha fazla koruyabileceklerdir. Her gün binlerce olay karşısında olumsuz duygular yaşayabilmekteyiz. Aksi olaylar karşısında neşe, merak, heves gibi olumlu duyguların egemen olduğu olumlu ruh halini kaybetmemek önemli bir beceridir ve bir kişinin

⁵⁴ İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 2012, 154-177, s.158-159.

dışadönük olduğu ölçüde olumlu ruh halini koruyabildiği araştırmalarca desteklenmiştir.

Dışadönüklerin neden daha fazla olumlu ruh haline sahip oldukları konusunda birçok açıklama getirilmiştir. Bazı araştırmacılar dışadönüklerin daha sosyal oldukları için olumlu ruh haline sahip olduklarını öne sürmüştür. Dışadönükler daha sosyal oldukları için bu durumda olumlu duyguları daha fazla hissetmeleri beklenebilir bir durumdur. Ancak dışa dönüklerin yalnız oldukları zamanlarda da kendilerini daha mutlu hissettiklerine dair bulgular vardır. Bu durum dışadönüklerin olumlu ruh halini korumalarında sadece sosyalleşmenin değil, başka faktörlerin de etkili olabileceğini göstermektedir. Dışadönüklerin başına gelen olaylara, özellikle stres yaratma potansiyeline sahip durumlara yaklaşım biçimleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir.⁵⁵

Yüksek Geçimlilik-Düşük Geçimlilik: Yumuşakbaşlılık veya uyum olarak da adlandırılabilir bu kişilik özelliği baskın olan kişiler alçakgönüllü, yumuşak, uysal, iyi huylu, merhametli, anlayışlı, barışçıl gibi sıfatlarla tanımlanırlar. Bu boyutta düşük olan bireyleri tanımlarken ise, acımasız, çıkarıcı, geçimsiz, bencil, vefasız, kinci gibi sıfatlar vurgulanır. Nettle ve Liddle (2008) beş faktörlü kişilik modelinin geçimlilik boyutu ile zihin işleyişinin sosyal-bilişsel unsuru arasında bir ilişki saptamışlardır. Başka bir deyişle, geçimlilik boyutu yüksek olan kişiler, belli insanların başlarına gelen olaylardan yola çıkarak onların nasıl düşünecekleri ve nasıl davranacakları hakkında daha doğru tahminlerde bulunabilmektedirler. Bu görüşlere dayanarak, geçimlilik düzeyi yüksek kişilerin başka insanların ruhsal durumlarına daha duyarlı, etkileşimde buldukları kişileri daha iyi anlayabilen kişiler oldukları düşünülebilir. Ayrıca geçimli bireyler karşılarındakilerin olumsuz algılanabilecek davranışlarına dahi olumlu bakabilme becerisine sahip olduklarından çevreleri ile daha iyi ilişkiler kurabilmektedirler.⁵⁶

Yüksek Sorumluluk-Düşük Sorumluluk: Sorumluluk sahibi bireyler disiplinli, düzenli, programlı, gayretli, azimli, çalışkan, dikkatli, hırslı, kontrollü, tedbirli, iradeli, prensip sahibi gibi özelliklerle tanımlanırlar. Sorumlulukları düşük düzeyde

⁵⁵ Pınar Ünsal, "Beş Faktörlü Kişilik", Güler İslamoğlu (ed.), *Kurumlarda İyilik de Var*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, 161-200, s.166-167.

⁵⁶ Ünsal, a.g.e., s.174-175.

bulunanlar ise gayretsiz, gevşek, beceriksiz, tembel, dağınık, dikkatsiz, dalgın, dengesiz gibi özellikler taşırlar.

Sorumluluk özelliği yaşamla ilgili birçok durumla başa çıkmada bireyler için önemlidir. Örneğin, sorumluluk arttıkça iş doyumunu, gelir veya mesleki statü şeklinde ölçülen kariyer başarısının arttığı görülmüştür. Dışadönüklükle ilişkili bulunmuş olan proaktif davranışın sorumluluk kişilik özelliği ile de ilişkili olduğu gözlenmiştir. Sorumluluk ayrıca, stresle başa çıkma ile de ilişkili bulunmuştur. Sorumluluk özelliği yükseldikçe bireylerin stresle başa çıkarken daha aktif ve problemi çözmeye yönelik davranışlar sergiledikleri saptanmıştır.⁵⁷

Yüksek Duygusal Denge-Düşük Duygusal Denge: Literatürdeki araştırmalar duygusal dengenin yüksek olduğu durumlardan çok, düşük olduğu durumları vurgulamaktadır. Duygusal dengesi düşük düzeyde olan bireylerin olumsuz duyguları yaşamaya ve psikolojik rahatsızlıkları geliştirmeye yatkın oldukları vurgulanmaktadır. Bu kişilerin gergin, depresif, suçluluk duygularını sık yaşayan kişiler oldukları görülmektedir. Bu kişileri huzursuz, sinirli, karamsar, problemlili, kaygılı, bunalımlı, şüpheli, gergin gibi sıfatlarla tanımlayabiliriz. Duygusal dengeleri yüksek kişileri tanımlamak için ise sakin, sabırlı, iyimser, rahat gibi sıfatlar kullanılabilir.

Araştırmalar duygusal dengeleri düşük olan kişilerin uzun ve kısa dönemli yaşam değişiklikleriyle başa çıkmada psikolojik stres yaşadıklarının göstermiştir. Bu kişiler endişe, depresyon ve öfke gibi olumsuz duyguları daha yoğun yaşayıp, yaşamda karşılaştıkları zorlayıcı olayları kendilerini geliştirebilecek nitelikte olmaktan çok bir tehdit unsuru olarak algılamaktadır. Duygusal dengesinin seviyesi düşük olan kişiler çevrelerinde olup bitenleri olumsuz yönden algılamaya eğilimlidir. Başkalarının ters ya da olumsuz görmedikleri durumları olumsuz algılayabilirler.⁵⁸

Yüksek Açıklık-Düşük Açıklık: Türkçede açıklık kişilik boyutunu yansıtan sıfatlar arasında okumayı seven, araştırmacı, inceleyici, yenilikçi, deneyimci, geniş

⁵⁷ Ünsal, a.g.e., s.177-178.

⁵⁸ Ünsal, a.g.e., s.180-181

görüşlü, sanata ilgili, modern, bağımsız yer almaktadır. Bu boyutta düşük düzeyde olan kişileri betimlemek için ise muhafazakar, ön yargılı, yüzeysel, kültürsüz gibi sıfatlar kullanılmaktadır.

Açıklığın temel olarak güdüleyici ve yapısal olmak üzere iki temel yönü olduğu görüşü üzerinde durulmaktadır. Açıklığın güdüleyici yönüne göre, açıklık özelliği yüksek insanlar yaşantılarını zenginleştirecek ve geliştirecek yenilikleri veya farklılıkları aktif olarak izleyerek deneyimlerini genişletmek isterler. Yapısal yönüne göre ise, açık insanlar düşünce ve inançlarını sıkı bir biçimde dışa kapatmayıp, dışarıdan gelen bilgiler doğrultusunda onları değiştirebilirler. Kısacası açık bireyler daha esnek tutumlara sahiptirler. Bu kişilik özelliği önde olanların genel olarak yaratıcı özelliklere sahip olmaları, sanata ilgilerinin yüksek olması ve sezgilerine güvenen kişiler olma olasılıkları yüksektir.⁵⁹

⁵⁹ Ünsal, a.g.e., s.185-186

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI

5.1.Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre "çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır".⁶⁰ Yine aynı sözleşmede; çocukların sağlık bütünlüklerinin korunması; bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olması; dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence etkinliklerinde bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma özgürlükleri; eğitim ve eğitimde fırsat eşitliği vb. hakları tanımlanmıştır.

Çocukluk; gençlik ve yetişkinliği biçimlendiren bir dönemdir. Ruhun, beden ve zihnen sağlıklı, başarılı, kendine ve topluma yararlı, ahlaklı olup olmamak da nasıl bir çocukluk geçirmiş olduğumuzla birebir ilgidir. Bu nedenlerden ötürü gelişmiş toplumlarda devletlerin politikasında çocukların eğitimi, sağlığı ve sosyal haklarının yer aldığı görülmektedir.⁶¹ Kendine güvenli, saygılı ve her zaman kendini aşmayı hedeflemiş bireyler yetiştirebilmek için onların haklarına doğdukları andan itibaren saygı gösterilmeli ve bu konuda etkili bir mücadele için güç birliği yapılmalıdır.⁶²

Bununla birlikte, genel olarak bütün dünyada çocukların gelişimi felaketlerle, şiddetle, hastalıklarla ve başka birçok problemle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum hem kişilerin ve ailelerin hem de gelecek nesillerin hayatlarını etkileyen pek çok durumu ortaya koymaktadır.⁶³

Çocuğa yönelik tüm istismar ve ihmaller genel olarak "çocukluk çağı travma" başlığı altındadır. 18 yaş altı çocuklara yönelik kötü muameleler çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimini olumsuz yönde etkileyecek biçimdeyse

⁶⁰ Unicef, 2004, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 1-20. <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html> (erişim tarihi:30.04.2019).

⁶¹ Selen Acehan vd., "Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi", *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 2013, 22(4), 591-614, s.592.

⁶² Neriman Aral ve Figen Gürsoy, Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal Ve İstismarı, *Milli Eğitim Dergisi*, 2001, 151, 36-39.

⁶³ Ann S. Masten, "Global Perspectives On Resilience İn Children And Youth", *Child Development*, 2014, 85(1) , 6-20, s.6.

istismar, bakım gözetim, eğitim gibi gereksinimlerinin yerine getirilmemesi biçimindeyse, ihmal olarak ele alınmaktadır.⁶⁴

Çocuk istismarı ve ihmali, ebeveyn ya da bakıcı gibi bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümünü kapsamaktadır. Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucunda çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar gördüğü, sağlık ve güvenliğinin tehlikede olduğu görülmektedir.⁶⁵ Yapılan davranışın, mutlaka çocuk tarafından algılanması ya da yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması gerekli değildir.⁶⁶

5.2.Çocuk İstismarı

18 yaşından küçük çocukların anne ve babaları, onları bakıp gözetmek ve eğitmekle görevli öğretmenler, vasi kişiler, koruyucu aile fertleri, usta ya da yabancı kişiler tarafından yapılan, bedensel ya da psikolojik olarak sağlıklarına zarar veren, fiziksel, cinsel, duygusal ya da zihinsel gelişimlerini engelleyen tutum ve davranışlar çocuk istismarı olarak değerlendirilmektedir.⁶⁷

Çocuk istismarının boyutları ise şu şekilde değerlendirilmektedir;

1. Çocuk istismarına yol açan insan eylemlerin temel ölçütü kasıtlı olmasıdır. Bu eylemlerin çocuğa acı verme, incitme ya da zarar verme amacını taşıması gerekmektedir.

2. Bazı durumlarda çocuk istismarını olarak düşünülen eylemler toplumdan topluma, yöresel standart ve normlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin; gelişmiş ülkelerde çocuğun cezalandırılması amacıyla yaralanması kültürel normlara göre büyük tepkilere yol açacak bir davranış modeliyken, bazı ilkel kabile topluluklarında, örneğin çocukluktan erişkinliğe geçişin bir göstergesi olarak yüzde ya da gövdede yara izi oluşturma son derece önemli olabilir ve bu izleri oluşturmaya ihmal

⁶⁴ Elif Güneri Yöyen, "Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısı", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2017, 3(1), 267-282, s.268.

⁶⁵ Yasemen Taner ve Bahar Gökler, "Çocuk İstismar ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri", *Hacettepe Tıp Dergisi*, 2004, 35, 82-86, s.82.

⁶⁶ Seda Bayraktar, *İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali*, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2014, s.41.

⁶⁷ Bayraktar, a.g.e., s.41.

eden anne babalar istismarcı veya ihmalkâr olarak damgalanabilir. Ancak çocuk istismarının basitçe “kültürel olarak göreceli” bir konu şeklinde görülmemesini gerektiren durumlar da vardır. Bu duruma İran’da mayın tarlalarının temizlenmesi amacıyla çocukların kullanılması örnek gösterilebilir.

3. Toplumsal onay ve eleştirinin tartışılması sırasında, istismar olduğu uluslararası düzeyde kabul görmüş olan eylemlerin istismar olarak herkes tarafından kabul edildiği, değerlendirildiği görülmüştür. Yukarıda değinilen, İran’daki çocukların gördüğü muamele bu duruma örnektir. Buradan, çocuk istismarının uluslararası tanımlanması konusunda uluslararası uzlaşmanın en önemli ölçüt olduğu sonucuna varılabilir. Ancak çocuk istismar ve ihmali konusundaki bilimsel ve profesyonel bilgi de önemli katkı sağlamaktadır.

4. Çocuk istismarı hem bireysel hem de toplumsal nedenler içermektedir. Ancak genel olarak bireylerin yol açtığı eylemler toplumların veya kurumların yol açtığı eylemlere göre daha fazla istismar olarak kabul edilmektedir. Bu tür eylemler her ne kadar bireysel olarak değerlendiriliyor olsa da, toplumsal etkilerin söz konusu olduğu unutulmamalıdır.⁶⁸

5.3.İstismarı Etkileyen Faktörler

Ebeveynlerin kendi çocukluk dönemlerinde istismara maruz kalmış olmaları, erken yaşta çocuk sahibi olma, istenmeyen gebelik neticesinde anne baba olmak, aile üyelerinin bireysel boyutta psikolojik sorunları veya eş ilişkisinde sorunlar olması, iş hayatında karşılaşılan problemler, ekonomik zorluklar vb. gibi durumlar anne babaya ait faktörler olarak görülmektedir. Çocuğun bebeklik veya okul öncesi dönemde olması, zihinsel olarak yetersiz çocuklar, duygusal ve fiziksel olarak ebeveyne muhtaç olmak gibi durumlar çocuğa ait faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁹

⁶⁸ Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, Der Yayınevi, İstanbul, 2001, s.55-58.

⁶⁹ Bayraktar, a.g.e., s.42-43.

5.4.İstismar Türleri

5.4.1.Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, çocuğun kaza dışı yaralanması olup en yaygın ve belirlenmesi en kolay olan istismar türüdür. Bu davranış: İtaati sağlama, eğitime, cezalandırma, öfke boşaltma, elle ya da aletle vurarak, iterek, sarsarak, yakarak, ısırılarak, çekerek ve ezerek bir zarar vermedir. Disiplin, terbiye ve eğitim amaçlı olarak düşünülen, aile içinde çocuklara uygulanan şiddet tüm toplumlarda yaygın olarak görülmektedir. Toplumumuzun büyük bir kesiminde nesilden nesile aktarılan; “Dayak cennetten çıkmadır.” “Kızını dövmeyen dizini döver.” “Öğretmenin vurduğu yerde gül biter.” Gibi şiddet içeren sözler vardır. Kültürel olarak, bu gibi tutumların normal davranış gibi kabul edilmesi, fiziksel istismarın alt yapısını oluşturmaktadır.⁷⁰

Yaralanma ile bir sağlık kurumuna başvuran her çocukta fiziksel istismar olasılığı düşünülmelidir, bundan şüphe duyulduğunda dikkatli öykü alınıp fiziksel muayene yapılmalı, incelemeye rutin radyolojik tetkikler ve kan sayımı da eklenmelidir. Değerlendirmede; çocuğu tedaviye getirmede açıklanamayan bir gecikme, çelişkili öykü, fiziksel bulgularla uyumsuz öykü, tekrarlayan şüpheli yaralanmalar, hasardan çocuğu ya da başka birini sorumlu tutan ana baba, çocuğun hasarla ilgili ana babayı suçlaması, ana babada istismara uğrama öyküsü ve ana babanın çocuktaki hasar konusunda ilgisiz ya da aşırı kaygılı görünmesi fiziksel istismarı düşündürmelidir.⁷¹

Altıparmak ve arkadaşlarının araştırmasında çocuklara en çok uygulanan fiziksel istismar, çocuğu dövme ve vurma, boğazını sıkma, bir nesne ile vurma ve çocuğu tekmeleme olarak sıralanmıştır.⁷²

⁷⁰ Bayraktar, a.g.e., s.46.

⁷¹ Taner ve Gökler, a.g.e, s.83.

⁷² Saliha Altıparmak vd., “Annelerden Alınan Bilgilerle Çocuk İstismarı ve Etkileyen Etkenler”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2013, 14, 354-361, s.356.

5.4.2.Cinsel İstismar

Cinsel istismar, psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğun bir yetişkin veya yaşça ve fiziksel olarak daha büyük bir çocuk tarafından cinsel uyarılma için kullanılmasıdır.⁷³

Cinsel istismar oluş şekillerine göre iki grup altında incelenebilir. Bunlar:

1. Fiziksel temas olmadan: Sözel, cinsel içerikli konuşmalar, internet yazışmaları, teşhircilik, röntgencilik, pornografik film seyrettirme, çocuğun cinsellik içeren reklamlarda, filmlerde ve oyunlarda oynatılması.
2. Fiziksel temasın olduğu: Cinsel amaçlı dokunma ve okşama, cinsel organların vücudun herhangi bir yerine dokunması ya da cinsel ilişki, anal veya cinsel bölgeye sürme, fuhuş, müstehcenlik, tecavüz ve öldürme gibi.⁷⁴

Cinsel istismar, çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor olanıdır. Cinsel istismarın yaygınlığı konusunda bildirilen oranlar büyük farklılıklar göstermektedir. Gerçek yaygınlığın kadınlar için %12-17, erkekler için %5-8 olduğu düşünülmektedir.⁷⁵ Çocukluk çağı cinsel istismarları genellikle gizli kalır. Gizlilik, olayın sürekli hale gelmesinde önemli rol oynar. Çoğu zaman gerçekler yetişkinlik çağına kadar saklanır. Saklama nedenleri arasında: İşlediği günahın dolayı cezalandırılacağı ya da terk edileceğine dair hisler ile utanç ve suçluluk nedeniyle bu olay gizlenir. Aile ya da çocuğun çevresinde bulunan kişiler çok dikkatli ve çocukla yakından ilgileniyorsa ya da çocukta fiziksel bir bulgu varsa ortaya çıkar.⁷⁶

Bruffaerts ve arkadaşlarının 55.299 kişi üzerinde (21 farklı ülkeden) yaptıkları araştırmada çocukluk çağında istismara uğramanın intihar girişimi riskini ve intihar düşüncesi sıklığını artıran bir faktör olduğu, cinsel tacizin intihar davranışı üzerinde en güçlü etkiye sahip olduğu saptanmıştır.⁷⁷

⁷³Halil İbrahim Yakut ve Elmas Korkmaz, "Çocuklarda Cinsel İstismar", *The Journal of Gynecology - Obstetrics and Neonatology*, 2013, 10(39), 1630-1632, s.1630.

⁷⁴ Bayraktar, a.g.e., s.54.

⁷⁵ Yaşar Tıraşçı ve Süleyman Gören, "Çocuk İstismarı ve İhmal", *Dicle Tıp Dergisi*, 2007, 34(1), 70-74, s.71.

⁷⁶ Bayraktar, a.g.e., s.54.

⁷⁷ Ronny Bruffaerts vd., "Childhood Adversities As Risk Factors For Onset And Persistence Of Suicidal Behaviour", *The British Journal Of Psychiatry*, 2010, 197(1), 20-27.

5.4.3.Duygusal İstismar

Duygusal istismar, çocuk ve gençlerin gereksinim duydukları ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik hasara uğratılmalarıdır.⁷⁸

Toplumda fiziksel istismara yönelik farkındalık düzeyinin arttığı görülmektedir. Medyada yer alan haberler çoğunlukla fiziksel istismar vakalarını ortaya çıkarır. Bu sayede dayak gibi fiziksel cezalar azalmıştır. Fakat duygusal istismara yönelik bilgi ve farkındalık düzeyi hala düşüktür. Ebeveynler çocuklarını disipline etmek ve eğitmek için duygusal istismar yollarına başvurmaya başlamışlardır; azarlamak, konuşmamak, ilgilenmemek gibi davranışlarla çocuklarını eğittiklerini sanırken, istismar ettiklerinin farkında değildirler.⁷⁹

Garborino, duygusal istismar kapsamına giren davranışları, reddetme, yalıtma, korkutma, inkar etme ve erişkinleştirme olarak sınıflandırmaktadır. Reddetme, çocuğun yeteneklerinin ve isteklerinin sürekli olarak önemsenmemesi, yerine getirilmemesi, yok sayılmasıdır. Terk etme/reddetme, çocuğun, yabancı bir yere gizlice bırakılması veya hastanelere, bakım kurumlarına ve akrabalara terk edilmesidir. Yalıtma, çocuğu normal gelişimi için gerekli kaynaklardan ve sosyal temastan mahrum bırakma olarak tanımlanabilir. Korkutma, çocuğu terk etmekle, bedensel ve sosyal varlığına zarar vermekle tehdit etmektir. İnkâr etme, çocuğun duygusal gereksinimlerini karşılamama, gelişimi için gerekli psikolojik destekten yoksun bırakma şeklinde olabilir. Çocuğu tehlikeli durumlara sokma ve korumama da inkar istismarıdır. Erişkinleştirme ise, çocuktan yerine getiremeyeceği, yaşına uygun olmayan beklentilerde bulunma olarak tanımlanabilir.⁸⁰

Iwaniec, duygusal istismar tanımlanırken üç özelliğin dikkate alınması gerektiğini belirtir. Öncelikli olarak duygusal istismar olarak tanımlanacak davranışın tekrar eden ve sürekli bir özelliğe sahip olması gerekmektedir. Diğer husus uygun ve uygun olmayan bakım veren davranışlarının sürekli biçimde değişiyor olması ve tek biçimde olmaması nedeniyle istismarın o zamanki kültürel bağlam içerisinde

⁷⁸ Bayraktar, a.g.e., s.71.

⁷⁹ Başak Kubin Mete, Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım, Kabul/Red, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2015, s.72. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

⁸⁰ Sedat Topçu, Silinmeyen İzler; Çocuk, Genç ve Engellilerin İstismar ve İhmali, 2009, Phoneix Yayınevi, Ankara, s.36.

değerlendirilmesidir. Son olarak bir olayın istismar olarak tanımlanabilmesi için illa bakım verenin bunu istismar olarak gerçekleştirme niyetinin aranması gerekmemektedir. Aşırı korumacı ya da gerçekçi olmayan beklentilere sahip aileler de çocuklarına zarar verirken bunun farkında olmayabilirler.⁸¹

5.5.Çocuk İhmali

Çocuk ihmali, 18 yaşından küçük çocukların fiziksel sağlıkları, psikolojik sağlıkları ve gelişmeleri için temel olan beslenme, korunma, sevgi, eğitim, gözetim ve yol gösterme gibi gereksinimlerinin kendilerine bakıp gözetmekle yükümlü olan anne, baba ve diğer yakınları, kurum veya kurumlar tarafından karşılanmamasıdır.

İstismar ve ihmalin birbirinden ayrılması oldukça güçtür. Bunlar günlük yaşamda öyle bir sarmal oluştururlar ki, her zaman kesin sınırlarla ayırmak mümkün değildir.⁸² İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta ise istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır.⁸³

5.6.İhmal Türleri

5.6.1.Fiziksel İhmal

Yakın kişilerin çocuğun gelişimine sürekli zarar veren hareketleri sonucu çocuğa sosyal olarak mevcut kaynakların sağlanmaması, bunlardan yoksun bırakılması fiziksel ihmal olarak tanımlanabilir. ⁸⁴ Çocuğun yeterli ve uygun beslenememesi sonucu büyüme ve gelişmede gerilikler, beden direncinde düşme ile seyreden enfeksiyonlar, uygun ve temiz giydirilmeme, beden temizliğine dikkat etmeme, kirli ve bakımsız bir çevrede yaşama, kazalara karşı önlem alınmaması, güvenlik tedbirlerine karşı ilgisizlik, uygun barınma ve yatma koşullarının sağlanmaması, çocuğun evde yalnız bırakılması, dışlanması, evden kovulması, sigara alkol ve bağımlılık yapıcı maddelere karşı korunmaması, annenin gebelik sırasında alkol, sigara ve madde kullanması gibi nedenler fiziksel ihmal olarak adlandırılmaktadır.⁸⁵

⁸¹ İsmail Balcı, Çocukluk Çağı Travmaları İle Baş Etme Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2018, S.25.

⁸² Bayraktar, a.g.e., s.88.

⁸³ Aral ve Gürsoy, a.g.e., 36-39.

⁸⁴ Aral ve Gürsoy, a.g.e., 36-39

⁸⁵ Bayraktar, a.g.e., s.89.

Anneleri tarafından çocuklara uygulanan fiziksel istismar/ihmal davranışları incelendiğinde; yaklaşık dört anneden birinin (%28.7) çocuklarının isteklerini gözardı ettiği, annelerin %32.2'sinin ise çocuğu hastalandığında iyileşmesini beklediği, ancak durumu çok kötüleştiğinde doktora başvurduğu görülmektedir. Yaklaşık her altı anneden birinin de (%14.7) çocuğunun eğitimi ile ilgili konularda okul idaresi ile görüşme yapmadığı saptanmıştır.⁸⁶

5.6.2.Duygusal İhmal

Çocuğa karşı sevgi ve ilgi gösterilmemesi, başarılarının ödüllendirilmemesi, yeteneklerinin desteklenmemesi, denetimden yoksun bırakılması, okula gönderilmemesi, isteklerine karşı kayıtsız kalınması, dışlanması, yok sayılması, tehdit edilmesi, aşağılanması, hakaret edilmesi, küçük düşürücü davranışlar, surat asmalar, aşırı koruyucu davranışlar ya da korumama gibi olumsuzluklar, duygusal ihmal olarak adlandırılır.⁸⁷

⁸⁶ Nuran Güler vd, "Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler", *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2002, 24 (3), 128-134, s.130.

⁸⁷ Bayraktar, a.g.e., s.88.

ALTINCI BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem özellikleri, çalışmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin analizi için kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmaktadır.

6.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan faktörleri ve aralarındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

6.2. Araştırmanın Örneklemi

Bu tez çalışmasının örneklemini İstanbul ve Ankara illerinde psikoloji bölümünde okuyan üniversite öğrencileri (197 kişi) oluşturmuştur. Kontrol grubu olarak ise Kimya Mühendisliği bölümünde okumakta olan öğrenciler (55 kişi) seçilmiştir. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları toplamda 252 kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların 53'ü birinci sınıf, 43'ü ikinci sınıf, 124'ü üçüncü sınıf ve 32'si dördüncü sınıf öğrencileridir.

6.3. Araştırmanın Problemi

Çocukluk çağı travmaları, kişilik tipleri, savunma biçimleri ve anne-baba tutumlarının psikoloji öğrencilerinin meslek seçimi üzerinde bir etkisi var mıdır?

6.3.1. Alt Problemler

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile meslek seçiminde psikoloji bölümünün tercih edilmesi arasında bir ilişki var mıdır?

Kişilik tipleri ile meslek seçiminde psikoloji bölümünün tercih edilmesi arasında bir ilişki var mıdır?

Savunma biçimleri ile meslek seçiminde psikoloji bölümünün tercih edilmesi arasında bir ilişki var mıdır?

Anne-baba tutumları ile meslek seçiminde psikoloji bölümünün tercih edilmesi arasında bir ilişki var mıdır?

6.4.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu, Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu (IPISV), Savunma Biçimleri Ölçeği (SBÖ), Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) kullanılmıştır.

6.4.1.Demografik Bilgi Formu

Bu form katılımcı bireylere ait demografik özellikleri tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından derlenen yaş, cinsiyet, üniversite türü, eğitim seviyesi, anne ve baba eğitim durumu, meslek seçim nedeni, ebeveynlerin ilgi şekli ve ruhsal travma varlığını sorgulayan maddelerden oluşmaktadır.

6.4.2.Savunma Biçimleri Ölçeği

Bilinç dışı kullanılan savunma mekanizmalarının bilinç düzeyindeki yansımalarını değerlendiren, toplam 40 madde ve 20 savunmadan oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Andrews, Singh ve Bond tarafından 1993 yılında geliştirilen testte her bir madde 1 (bana hiç uygun değil) ile 9 (bana çok uygun) arasında değerlendirilmektedir. Andrews ve arkadaşları, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışmasını sağlıklı grup, anksiyete bozukluğu hasta grubu ve çocuklarına çeşitli tacizlerde bulunan ebeveynlerden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada ölçekteki 20 savunmanın immatür, nevrotik ve olgun savunmalar olarak 3 boyutta toplandığı gösterilmiştir. İmmatür savunmalar, yansıtma (6.- 29.soru), pasif saldırganlık (23.-36. soru), dışa vurma (11.-20.soru), yalıtma (34.-37.soru), değersizleştirme (10.-13.soru), otistik fantezi (14.-17.soru), yadsıma (8.-18.soru), yer değiştirme (31.-33.soru), disosiyasyon (9.-15.soru), bölme (19.-22.soru), mantıksallaştırma (4.-16.soru), bedenselleştirme (12.-27.soru); Nevrotik savunmalar, yapma-bozma (32.- 40.soru), yapay özgecilik (1.-39.soru), idealleştirme (21-24.soru), karşıt tepki geliştirme (7.28.soru); Olgun savunmalar ise yüceltme (3.-38.soru), mizah (5.-26.soru), beklenti (30.- 35.soru), baskılamadır (2.-25.soru). Aynı çalışmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı İmmatür Savunmalar, Nevrotik Savunmalar ve Olgun

Savunmalar için sırasıyla 0.68, 0.58, ve 0.80 olarak bildirilmiştir. Test tekrar test tutarlılığı ise, değerlendirme aralığı dört hafta olarak verildiğinde Olgun Savunmalar için 0.75, Nevrotik Savunmalar için 0.78 ve İmmatür Savunmalar için 0.85 olarak bulunmuştur.⁸⁸

6.4.3.Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu

Robert McCrae tarafından geliştirilen, Costa ve McCrae tarafından revize edilen beş faktör kişilik modeli üzerinden Goldberg tarafından Uluslararası Kişilik Envanter Havuzu (International Personality Item Pool-IPIP) projesi kapsamında geliştirilen, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılmış Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Versiyonu orijinali 50 sorudan oluşan, kişinin kendi kendisini değerlendirdiği, form üzerinde yazılı olarak bulunan sorulardan oluşmaktadır. Cevaplar 5'li likert ölçeği (1=Kesinlikle Yanlış, 5=Kesinlikle Doğru) ile alınmaktadır. Yüksek puanlar kişilerin yüksek seviyede dışadönük, uyumlu, sorumlu, duygusal olarak dengeli ve açık olduklarını göstermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Yöyen tarafından 2016 yılında yapılmış ve analizler sonrasında 40 maddelik formu oluşturulmuştur.⁸⁹

6.4.4.Anne-Baba Tutum Ölçeği

Araştırmada kullanılan "Anne-Baba Tutum Ölçeği", Kuzgun tarafından geliştirilen, Bilal ve Yılmaz tarafından yeniden düzenlenen, geçerliliği ve güvenilirliği daha önceden ispat edilmiş bir ölçektir. Ölçek öğrencilerin ilgili ifadeyi okuduktan sonra kendi anne ve babalarının algıladıkları tutumları hakkında kanaat getirdiği seçeneği işaretlediği ve bu yolla anne-babaların tutumları hakkında bilgi sahibi olunabilecek bir ölçektir. Her bir boyutu ölçen altı alt ölçek olup toplam 44 madde bulunmaktadır ve her madde beşli likert tipi ölçek kullanılarak derecelendirilmektedir. Alt ölçekler; Baskıcı otoriter tutum (1, 3, 4, 6, 13, 28, 30, 36, 40, 42, 44), Dengesiz ve kararsız tutum (16, 19, 34), Koruyucu tutum (9, 12, 18, 32, 37), İlgisiz ve kayıtsız (5, 24, 27),Mükemmelliyetçi tutum(25, 38, 39), Güven verici, hoşgörölü, demokratik tutum (2, 7, 8, 10, 11, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 33, 35, 41, 43) şeklindedir.⁹⁰

⁸⁸ Ahmet Topuzoğlu, "Sindirim Sistemi Kanselerinde Yadsıma İle Depresyon İlişkinin Değerlendirilmesi", Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2015, s.29.

⁸⁹ Elif Güneri Yöyen, "Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe'ye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi", International Journal of Social Sciences and Education Research, 2016, 2(4), s.1309-1321.

⁹⁰ Gülçin Sönmez, "Ergenlerde İletişim Becerileri Ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul, 2014, s.44-45. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

6.4.5.Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği

Bernstein ve arkadaşlarının geliştirdiği bu envanter, üç tanesi travmanın minimizasyonunu ölçen maddeler olmak üzere toplamda 28 sorudan oluşmaktadır. Bu envanter ile çocukluk çağı bedensel, cinsel, duygusal istismarı ile bedensel ve duygusal ihmalini içeren beş alt ölçeğe ait puanlar ile bu alt ölçeklerin toplamından oluşan ölçeğin toplam puanı elde edilmektedir. Ölçeğin ilk çevirisi ile pilot çalışma yapılmış, maddelerin anlaşılabilirliği oluştuktan sonra ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçek puanlarının hesaplanmasında ilk önce olumlu ifadeler olan 2,5,7,13,19,26,28 numaralı maddelerden elde edilen puanlar ters çevrilmektedir. Beş alt ölçeğe ait puanın toplamı ÇÇTÖ'nün toplam puanını vermektedir. Alt puanlar 5-25, toplam puan 25- 125 arasında değişmektedir. 10, 16, ve 22. Maddeler travmanın inkarını değerlendirmekte ve toplam puanı etkilemediği için ölçek puanı kalan 25 madde üzerinden değerlendirilmektedir. Fiziksel istismar 9,11,12,15,17 numaralı maddelerle duygusal istismara ait sorular 3,8,14,18,25 numaralı maddelerle, fiziksel ihmal 1,4,6,2,26 numaralı maddelerle, duygusal ihmal 5,7,13,19,28 numaralı maddelerle, cinsel istismar ise 20,21,23,24,27 numaralı maddelerle değerlendirilmektedir.⁹¹

6.5.İşlem Veri Analiz Teknikleri

Katılımcılardan ölçekler aracılığıyla elde edilen nicel veriler SPSS 23 paket programına girilmiş ve katılımcıların demografik özelliklerine ve ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ilişkin bulgularla, tanımlayıcı istatistikler olan frekans, yüzde, standart sapma ölçümleriyle ortaya konmuştur. Frekans analizleriyle veri girişindeki kayıp değerler ve hatalı girişler incelenmiştir. Araştırma kapsamında kullanılmış olan ölçüm araçlarının (IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ) tüm ölçek ve alt ölçekler düzeyinde güvenilirliklerinin incelemesi için iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. Verilerin parametrik analizlere uygunluğunun sınanması için normal dağılım varsayımının karşılanıp karşılanmadığı incelemek amacıyla IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ'nün tüm alt ölçeklerinin toplam puanlarının basıklık (Kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmıştır. IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ'nün tüm alt ölçeklerinin birbirleriyle olan ilişkilerini incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Öte yandan MANOVA yapılarak alt ölçek puanları karşılaştırılmıştır.

⁹¹ Ezgi Demirer, Reem Nöro-psikiyatri Merkezi'nin 3 Şubesine Depresyon Şikayetiyle Başvuran Kadınların Çocukluk Çağı Travması Açısından Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2015, s.40-41. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

YEDİNCİ BÖLÜM BULGULAR

7.1.İncelenen Demografik Değişkenlerin Analizi

Tablo1.Örnekleme İlişkin Bulgular

Değişken	Frekans	Yüzde
Yaş	N	%
18-25	243	96.3
26-31	9	3.7
Cinsiyet		
Kadın	195	77.4
Erkek	57	22.6
Kaçıncı çocuk olduğu		
İlk çocuk	117	46.4
İkinci	80	31.7
Üçüncü	31	12.3
Dördüncü	10	4
Beşinci veya sonrası	14	5.6
Üniversite türü		
Devlet	198	78.6
Özel	54	21.4
Bölüm		
Kimya Mühendisliği	55	21.8
Psikoloji	197	78.2
Sınıf		
1	53	21
2	43	17.1

	3	124	49.2
	4	32	12.7
<hr/>			
Anne eğitim			
	Okuryazar değil	16	6.3
	İlkokul mezunu	56	22.2
	Ortaokul mezunu	37	14.7
	Lise mezunu	79	31.3
	Üniversite mezunu	64	25.4
<hr/>			
Baba eğitim seviyesi			
	Okuryazar olmayan	5	2
	İlkokuldan mezun	33	13.1
	Ortaokuldan mezun	45	17.9
	Liseden mezun	80	31.7
	Üniversiteden mezun	89	35.3
<hr/>			
Bölüm tercih nedenleri			
	Popüler olması	10	4
	Topluma faydalı olmak	51	20.2
	İş avantajları	59	23.4
	Hayal edilen meslek	58	23
	Maddi kazancı yüksek	18	7.1
	Aile yönlendirmesi	29	11.5
	İlgi duyma	148	58.7
	Yetenek	51	20.2
<hr/>			
Ebeveynleriniz ya da bakım verenler nasıl davranırdı?			
	İlgilenirdi	235	93.3

Dayak yerdim	6	2.4
Hakaret ederdi	3	1.2
Umursamazdı	12	4.8
Cinsel açıdan kötüye kullanırdı	0	0
<hr/>		
Ruhsal travma varlığı		
Fiziksel şiddet	17	6.7
Duygusal şiddet	38	15.1
Cinsel şiddet	12	4.8
Fiziksel ihmal	5	2
Duygusal ihmal	30	11.9

Araştırmada yer alan katılımcıların yaş ortalaması 21.2 (Ss = 1.8) olarak bulunmuştur. Tablo 1'den de görülebileceği gibi örneklemin büyük bir kısmı kadınlardan (n = 195, % 77.4) oluşmaktadır. Katılımcıların 117'si (% 46.4) birinci çocuk, 80'i ikinci çocuk (% 31.7), 31'i (% 12.3) üçüncü çocuk, 10'u (% 4) dördüncü çocuk ve 14'ü (% 5.6) beşinci ve sonrası olarak dünyaya geldiklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya devlet üniversitelerinden 198 kişi (% 78.6), özel üniversitelerden ise 54 (% 21.4) kişi katılmıştır. Bunların 197'si (% 78.2) psikoloji bölümü, 55'i (% 21.4) ise kimya mühendisliği bölümü öğrencileridir. Katılımcıların 53'ü (% 21) birinci sınıf, 43'ü (%17.1) ikinci sınıf, 124'ü (% 49.2) üçüncü sınıf ve 32'si (% 12.7) dördüncü sınıf öğrencileridir. Katılımcıların annelerinin 16'sı (% 6.3) okuryazarlığı olmayan, 56'sı (% 22.2) ilkokul mezunu, 37'si (%14.7) ortaokul mezunu, 79'u (% 31.3) lise mezunu ve 64'ü (% 25.4) üniversite mezunudur. Baba eğitim düzeyleri ise okuryazar olmayan 5 (% 2), ilkokul mezunu 33 (% 13.1), ortaokul mezunu 45 (% 17.9), lise mezunu 80 (% 31.7) ve üniversite mezunu 89'dur (% 35.3).

Katılımcılara seçtikleri bölümü hangi motivasyonla seçtiklerine dair çeşitli seçenekler sunulmuş ve bu seçeneklerin arasından kendilerine uygun olanların hepsini işaretlemeleri istenmiştir. Bu maddeye ilişkin bulgular şu şekildedir: Katılımcılar okudukları bölümü, bölüm popüler olduğu için (n = 10, % 4), topluma faydalı olmak için (n = 51, % 20) kişi, iş avantajları için (n = 59, % 23), hayal ettiği mesleği yapmak için (n = 58, %23), maddi getirisi için (n = 18, % 7), ailesi yönlendirdiği için (n = 29, % 11), mesleğe duyduğu ilgiden dolayı (n = 148, % 58) ve son olarak kendi yeteneğine uygun olduğu için (n = 51, % 20) seçtiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcılara demografik bilgi formunda ebeveynlerinin kendilerine nasıl davrandığına ilişkin soruya verdikleri yanıtlara ilişkin bulgulara göre, katılımcıların 235'i (% 93.3) ebeveyninin kendisiyle ilgilendiğini, 6'sı (% 2.4) dayak yediğini, 3'ü (% 1.2) hakarete uğradığını ve 12'si (% 4.8) ebeveynleri tarafından umursanmadığını belirtmiştir.

Son olarak, katılımcıların 17'si (% 6.7) fiziksel şiddet, 38'i (% 15.1) duygusal şiddet, 12' (% 4.8) si cinsel şiddet, 5'i (% 2) fiziksel ihmal ve 30'u (% 11.9) duygusal ihmal gibi yaşantılar deneyimlemiş olduklarını belirtmişlerdir. Tablo1'de örnekleme ilişkin detaylar gösterilmiştir.

Tablo 1'de, örneklemin tamamına ilişkin bulgular özetlenmiştir. Buna ek olarak, psikoloji bölümü ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin yaş, cinsiyet, kaçınıcı çocuk olduğu ve okul türü değişkenleri bakımından birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Kimya mühendisliği bölümünde okuyan katılımcıların yaş ortalaması 19.51 (Ss = 0.98), psikoloji bölümünde okuyan katılımcıların yaş ortalaması ise 21.7 (Ss = 1.70) olarak hesaplanmıştır. Kimya mühendisliği bölümünde okuyan katılımcıların 41'i kadın, 14'ü erkektir. Psikoloji bölümünde okuyan katılımcıların ise 154'ü kadın, 43'ü erkektir. İki farklı bölümdeki kadın-erkek oranının anlamlı düzeyde farklılaşıp

farklılaşmadığını belirlemek için Ki-Kare analizi yapılmış ve anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2 (1) = .32, p > .05$). Benzer şekilde, her iki bölümde okuyan katılımcılar ailede kaçınıcı çocuk olarak dünyaya geldikleri bakımından karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2 (9) = 10.01, p > .05$). Son olarak her iki bölümde okuyan öğrenciler okul türüne göre karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaya göre, kimya mühendisliği okuyan 55 katılımcının 54'ü devlet üniversitesinde, 1 tanesi ise özel üniversitesinde öğrencidir. Psikoloji okuyan öğrencilerin 53'ü özel üniversitede, 144'ü devlet üniversitesinde öğrencidir.

Bu analizler göstermektedir ki yaş, cinsiyet, ailede kaçınıcı çocuk olduğu gibi değişkenler bakımından psikoloji ve kimya mühendisliği öğrencileri arasında bir fark yoktur. Yani gruplar benzerdir. Öte yandan, okul türü bakımından iki gurubun birbirinden ayrıştığı görülmektedir.

7.2. Verilerin Analize Hazırlanması Ve Parametrik Testler İçin Uygunluğunun Sınanması

İlk olarak, frekans analizleriyle veri girişindeki kayıp değerler ve hatalı girişler incelenmiştir. Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu (IPISV), Savunma Biçimleri Ölçeği (SBÖ), Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)'nin tüm maddeleri için yapılan frekans analizlerinde hatalı veri girişi tespit edilememiştir. Kayıp veri oranının ise tüm maddeler için % 1'in altında olduğu tespit edilmiştir. Kayıp verilerin yerine ilgili maddenin ortalaması atanmıştır (replace by mean).

IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ'nün tüm alt ölçekleri için z puanı hesaplanmış ve uç değerler incelenmiştir. İnceleme sonucunda tüm alt ölçeklerin z puanlarının -3 ile +3 arasında dağıldığı görülmüş olup, veriden çıkarılan herhangi bir katılımcı olmamıştır.

Verilerin parametrik analizlere uygunluğunun sınanması için normal dağılım varsayımının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ'nün tüm alt ölçeklerinin toplam puanlarının basıklık (Kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçları tüm alt ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin – 1.1 ile + 1.3 arasında olduğunu göstermiştir. Tabachnick ve Fidel (2013) çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında olması koşuluyla verilerin normal dağılım varsayımını karşıladığını belirtmiştir. Benzer şekilde, George ve Mallery (2010) basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ile +2 arasında ise normal dağılım şartının karşılanmış sayılabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla, mevcut çalışmada kullanılan ölçüm araçlarının normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmüştür.

7.3. Ölçüm Araçlarına İlişkin Güvenirlik Analizleri

Araştırma kapsamında kullanılmış olan ölçüm araçlarının (IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ) tüm ölçek ve alt ölçekler düzeyinde güvenilirliklerinin incelemesi için iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır.

Tablo 2. İç Tutarlılık Analizlerine İlişkin Bulgular

Ölçekler		İç tutarlılık katsayıları (cronbach alfa değerleri)
Savunma Biçimleri	SBÖ toplam	.80
Ölçeği	İmmatür savunmalar alt ölçeği	.79
	Nevrotik savunmalar alt ölçeği	.51
	Olgun savunmalar alt ölçeği	.58
Uluslararası Kişilik	IPISV toplam	.63
Envanteri	İçe dönüklük alt ölçeği	.69
	Dışa dönüklük alt ölçeği	.67
	Yumuşak başlılık alt ölçeği	.60

	Düşmanlık alt ölçeği	.67
	Sorumluluk alt ölçeği	.63
	Dağınıklık alt ölçeği	.58
	Duygusal denge-dengesizlik alt ölçeği	.76
	Gelişime açıklık alt ölçeği	.71
Anne-Baba Tutum Ölçeği	ABTÖ toplam	.83
	Baskıcı-otoriter ebeveyn alt ölçeği	.88
	Dengesiz-kararsız ebeveyn alt ölçeği	.67
	Koruyucu ebeveyn alt ölçeği	.53
	İlgisiz kayıtsız ebeveyn alt ölçeği	.76
	Mükemmelliyetçi ebeveyn alt ölçeği	.76
	Güven veren-demokratik ebeveyn alt ölçeği	.95
Çocukluk Çağı	ÇÇTÖ toplam	.88
Ruhsal Travma Ölçeği	Fiziksel ihmal	.44
	Fiziksel istismar	.88
	Duygusal ihmal	.87
	Duygusal istismar	.76
	Cinsel istismar	.92

İlk olarak SBÖ'nün tüm ölçek ve alt ölçekler için iç tutarlık katsayıları incelenmiştir. Yapılan analizlerde SBÖ'nün tüm maddeleri kullanılarak yapılan iç tutarlık analizinde Cronbach alfa değeri .80, immatür savunmalar alt ölçeğine ilişkin

maddeler kullanılarak yapılan analizde .79, nevrotik savunmalar alt ölçeği için yapılan analizde .51 ve olgun savunmalar alt ölçeği için .58 olarak bulunmuştur.

IPISV ve alt ölçekleri için yürütülen güvenilirlik analizlerinde ise IPISV'nin tüm maddeleri kullanılarak yapılan analizde Cronbach alfa değeri .63, içe dönüklük alt ölçeği için .69, dışadönüklük alt ölçeği için .67, yumuşak başlılık alt ölçeği için .60, düşmanlık alt ölçeği için .67, sorumluluk alt ölçeği için .63, dağınıklık alt ölçeği için .58, duygusal denge-dengesizlik alt boyutu için .76 ve gelişime açıklık alt ölçeği için .71 bulunmuştur.

ABTÖ ölçeği için yapılan analizlerde, ABTÖ'nün tüm maddeleri kullanıldığında Cronbach alfa değeri, .83, baskıcı-otoriter ebeveyn tutumu alt ölçeği için .88, dengesiz-kararsız ebeveyn tutumu için .67, koruyucu ebeveyn tutumu için .53, ilgisiz-kayıtsız ebeveyn tutumu için .76, mükemmelliyetçi ebeveyn tutumu için .76 ve güven veren-demokratik ebeveyn tutumu için .95 olarak bulunmuştur.

Son olarak ÇÇTÖ'nün tüm maddeleri ve alt ölçeklerine ilişkin güvenilirlik analizleri yürütülmüştür. Bu analizlere göre Cronbach alfa değerleri tüm ölçek için .88, fiziksel ihmal alt ölçeği için .44, fiziksel istismar alt ölçeği için .88, duygusal ihmal alt ölçeği için .87, duygusal istismar alt ölçeği için .76 ve cinsel istismar alt ölçeği için .92 bulunmuştur.

7.4. Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayılarının Hesaplanması

Araştırmada uygulanan IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ'nün tüm alt ölçeklerinin birbirleriyle olan ilişkilerini incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 3. IPISV Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.İçer dönüklük		-.60**	-.28**	-.22**	-.10	.29**	.29**	-.36**	.30**
2.Dışa dönüklük			.46**	-.27**	.19**	-.14*	-.19**	.40**	-.27**
3.Yumuşak başlılık				-.54**	.26**	-.10	.01	.20**	-.15*
4.Düşmanlık					.09	.14*	.09	-.08	.22**
5.Sorumluluk						-.39**	-.02	.31**	-.18**
6.Dağınıklık							.31**	-.11	.15
7.Duygusal denge- dengesizlik								-.06	.12*
8. Gelişime açıklık									-.47**
9. Gelişime kapalılık									

*p < .05, **p < .001

Analiz sonuçlarına göre IPISV'nin alt ölçeklerinin birbirleriyle olan korelasyonları .01 ile -.60 arasında değişmiştir (Bkz Tablo 3).

Tablo 4. SBÖ'nün Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3
1. İmmatür savunmalar		.34**	.19**
2. Nevrotik savunmalar			.23**
3. Olgun savunmalar			

*p < .05, **p < .001

SBÖ'nün alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları .19 ile .34 arasında bulunmuştur (Bkz Tablo 4).

Tablo 5. ABTÖ Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6
1.Baskıcı otoriter		.59**	.19**	.53**	.56**	-.55**
2.Dengesiz kararsız			.08	.51**	.55**	-.44**
3.Koruyucu				-.09	.16**	.27**
4.İlgisiz kayıtsız					.49**	-.62**
5.Mükemmelliyetçi						-.45**
6.Güven veren demokratik						

*p < .05, **p < .001

ABTÖ'nün alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları -.09 ile .62 olarak bulunmuştur (Bkz Tablo 5).

Tablo 6. ÇÇTÖ Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5
1.Fiziksel ihmal		.60**	.43**	.36**	.35**
2.Fiziksel İstismar			.38**	.59**	.57**
3.Duygusal ihmal				.54**	.26**
4.Duygusal istismar					.46**
5.Cinsel istismar					

*p < .05, **p < .001

ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları .26 ile .60 arasında bulunmuştur (Bkz Tablo 6).

Yukarıda özetlenen korelasyon değerlerinden yola çıkılarak, her ölçek için (IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ) kendi alt ölçeklerinin birbirleriyle olan korelasyon katsayılarının yüksek olduğu söylenebilir. Öte yandan her bir ölçeğin alt ölçeklerinin diğer ölçeklerinin alt ölçekleriyle olan korelasyonlarının düşük veya anlamsız olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak, psikoloji ve kimya mühendisliği grupları

karşılaştırılırken, her bir ölçeğin (IPISV, SBÖ, ABTÖ ve ÇÇTÖ) alt ölçeklerinin birlikte analize dahil edilmesine karar verilmiştir. Dolayısıyla 4 farklı MANOVA yapılarak alt ölçek puanları karşılaştırılmıştır.

7.5. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin IPISV Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması

Tablo 7’de psikoloji ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin IPISV alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 7. Gruplara Göre IPISV Alt Ölçeklerinin Puanları

	Kimya Müh. Ortalama (Standart sapma)	Psikoloji Ortalama (Standart sapma)
İçe dönüklük	10.40 (3,58)	10.02 (3,48)
Dışa dönüklük	13.47 (3.36)	14.40 (3.16)
Yumuşak başlılık	15.74 (2.93)	16.11 (2.69)
Düşmanlık	6.95 (2.77)	6.65 (2.66)
Sorumluluk	17.70 (3.72)	18.27 (3.37)
Dağınıklık	9.74 (3.36)	8.87 (3.23)
Duygusal dengesizlik	27.74 (6.11)	25.71 (7.50)
Gelişime açıklık	21.23 (4.07)	21.26 (4.05)
Yeniliğe kapalılık	1.89 (1.28)	1.72 (0.96)

Psikoloji ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin IPISV alt ölçek puanları açısından karşılaştırılması için Tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yürütülmüştür. Grup değişkeni (Psikoloji ve Kimya mühendisliği) bağımsız değişken, IPISV’nin alt ölçeklerinin (İçe dönüklük, dışa dönüklük, yumuşak başlılık,

düşmanlık, sorumluluk, dağınıklık, duygusal dengesizlik, gelişime açıklık ve yeniliğe kapalılık) puanları ise bağımlı değişkenler olarak girilmiştir.

Box's test of equality değerleri varyansların homejen dağılması varsayımının karşılandığını göstermiştir ($F(45, 33635) = 65.74, p > .05$). MANOVA sonuçlarına göre bağımsız değişkenin (psikoloji ve kimya mühendisliği bölümünde okumak) bağımlı değişkenler (IPISV alt ölçek puanları) üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur ($Wilks' Lambda = 0.96, F(9, 242) = 1.06, p = .39$).

7.6. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin SBÖ Alt Ölçek

Puanları Açısından Karşılaştırılması

Tablo 8. Gruplara Göre SBÖ Alt Ölçeklerinin Puanları

	Kimya Müh. Ortalama (Standart sapma)	Psikoloji Ortalama (Standart sapma)
İmmatür savunmalar	105.65 (23.74)*	94.84 (23.80)
Nevrotik savunmalar	41.01 (10.59)	38.91 (8.86)
Olgun savunmalar	47.98 (8.80)	45.28 (9.36)

Tablo 8'de psikoloji ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin SBÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Psikoloji ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin SBÖ alt ölçek puanları açısından karşılaştırılması için Tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yürütülmüştür. Grup değişkeni (Psikoloji ve Kimya mühendisliği) bağımsız değişken, SBÖ'nün alt ölçeklerinin (İmmatür savunmalar, nevrotik savunmalar ve olgun savunmalar) puanları ise bağımlı değişkenler olarak girilmiştir.

Box's test of equality değerleri varyansların homejen dağılması varsayımının karşılıandığını göstermiştir ($Box's M = 6.69, F(6, 58618) = 1.09, p > .05$).

MANOVA sonuçlarına göre grup değişkeninin (kimya mühendisliği veya psikoloji) etkisi anlamlıdır ($Wilks' Lambda = 0.96, F(3, 248) = 3.64, p = .01$, kısmi $\eta^2=0.04$). Daha sonra, her bir alt ölçek için gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile ayrı ayrı test edilmiştir. Üç ayrı karşılaştırmadan dolayı Tip I hata olasılığı artacağı için bu hata olasılığını kontrol etmek için Bonferroni düzeltmesi yapılmış ve p değeri $.05/3 = .017$ olarak alınmıştır. ANOVA sonuçları immatür savunmalar alt ölçeğinden alınan puanların iki grup arasında anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir ($F[1, 250] = 8.87, p = .003, partial \eta^2 = .04$). Nevrotik savunmalar ($F[1, 250] = 2.22, p = .13, partial \eta^2 = .009$) ve olgun savunmaların ($F[1, 250] = 3.65, p = .06, partial \eta^2 = .01$) ise gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görölmüştür.

İmmatür savunmaların hangi grupta daha yüksek olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırmalar (Post Hoc Tests) yapılmıştır (Bonferroni düzeltmesi kullanılarak). Sonuçlar, kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin immatür savunmalar alt ölçeğinden aldıkları puanın psikoloji bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir ($p = .003$).

7.7. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin ÇÇTÖ Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması

Tablo 9. Gruplara Göre ÇÇTÖ Alt Ölçeklerinin Puanları

	Kimya Müh.		Psikoloji	
	Ortlama (Standart sapma)		Ortlama (Standart sapma)	
Duygusal istismar	6.45	(2.68)	7.21	(3.06)
Fiziksel istismar	5.51	(1.74)	5.70	(2.31)
Fiziksel ihmal	6.17	(1.86)	6.85	(4.01)
Duygusal ihmal	8.07	(3.73)	9.21	(4.05)
Cinsel istismar	5.29	(1.34)	5.92	(2.53)

Tablo 9’da psikoloji ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin ÇÇTÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Psikoloji ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin ÇÇTÖ alt ölçek puanları açısından karşılaştırılması için Tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yürütülmüştür. Grup değişkeni (Psikoloji ve Kimya mühendisliği) bağımsız değişken, ÇÇTÖ’nün alt ölçeklerinin (Duygusal ihmal, fiziksel ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar) puanları ise bağımlı değişkenler olarak girilmiştir.

Box’s test of equality değerleri varyansların homejen dağılması varsayımının karşılanmadığını göstermiştir ($Box's M = 116.15, F(15, 39489) = 7.47, p < .05$). Varyansların homojenliği varsayımı karşılanmadığı için varsayımın karşılanmasına en az duyarlı olan Pillai’s Trace değerine bakılmıştır. MANOVA sonuçlarına göre kimya mühendisliği öğrencileri ile psikoloji bölümü öğrencileri

arasında ÇÇTÖ'nün alt ölçeklerinden alınan puanlar açısından herhangi bir anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (*Pillai's Trace* =0.3, $F(5, 246) = 1.46$, $p = .20$).

7.8. Psikoloji Ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin ABTÖ Alt Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması

Tablo 10. Gruplara Göre ABTÖ Alt Ölçeklerinin Puanları

	Kimya Müh.		Psikoloji	
	Ortlama (Standart sapma)		Ortlama (Standart sapma)	
Baskıcı/otoriter	44.44*	(14.32)	49.58	(14.08)
Dengesiz/kararsız	8.07	(2.78)	8.80	(3.03)
Koruyucu	31.40	(5.76)	30.62	(5.70)
İlgisiz/kayıtsız	9.14	(3.43)	10.43	(4.63)
Mükemmelliyetçi	11.21	(5.47)	12.33	(5.14)
Güven veren/demokratik	152.53 *	(22.39)	141.99	(24.53)

Tablo 10'da psikoloji ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin ÇÇTÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Psikoloji ve Kimya Mühendisliği Öğrencilerinin ABTÖ alt ölçek puanları açısından karşılaştırılması için Tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yürütülmüştür. Grup değişkeni (Psikoloji ve Kimya mühendisliği) bağımsız değişken, ABTÖ'nün alt ölçeklerinin (Baskıcı-otoriter ebeveynlik, dengesiz-kararsız ebeveynlik, koruyucu ebeveynlik, ilgisiz-kayıtsız ebeveynlik, mükemmelliyetçi ebeveynlik, güvenli-demokratik ebeveynlik) puanları ise bağımlı değişkenler olarak girilmiştir.

Box's test of equality değerleri varyansların homejen dağılması varsayımının karşılandığını göstermiştir (*Box's M* = 29.24, $F(21, 36831) = 1.33, p > .05$).

MANOVA sonucunda, kimya mühendisliği öğrencileri ile psikoloji bölümü öğrencileri arasında ABTÖ'nün alt ölçeklerinden alınan puanlar açısından herhangi bir anlamlı bir fark bulunamamıştır (*Wilks's Lambda* = 0.96, $F(6, 245) = 1.58, p = .15$). MANOVA'dan sonra yapılan ANOVA (bonferroni düzeltmesiyle) sonuçlarına göre ise baskıcı-otoriter ebeveynlik ($F[1, 250] = 5.69, p = .018, partial \eta^2 = .02$) ve güven veren-demokratik ebeveynlik ($F[1, 250] = 8.23, p = .004, partial \eta^2 = .03$) puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı görölmüştür.

Baskıcı-otoriter ebeveynlik ve güven veren-demokratik ebeveynlik puanlarının hangi grupta daha yüksek olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırmalar (Post Hoc Tests) yapılmıştır (Bonferroni düzeltmesi kullanılarak). Sonuçlar, psikoloji bölümünde okuyan öğrencilerin baskıcı-otoriter ebeveynlik alt ölçeğinden aldıkları puanın kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir ($p = .018$). Ayrıca, kimya mühendisliğinde okuyan öğrencilerin güven veren-demokratik ebeveynlik alt ölçeğinden aldıkları puanın psikoloji bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görölmüştür ($p = .004$).

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Meslek seçimi bireylerin hayatını etkileyen en önemli karardır. Bu kararın alınmasındaki faktörler ve karar alma sürecinin nasıl yönetileceği bireylere yol gösterici niteliktedir. Bu nedenle literatürde meslek seçimini etkileyen faktörlerle alakalı çalışmalara sıkça rastlanmaktadır. Ancak literatürde psikoloji bölümü öğrencilerinin meslek seçimlerinin incelendiği kaynakların sınırlılığını belirtmek gerekir. Bu araştırmanın psikoloji alanını meslek olarak seçenlerin incelenmesi ile ilgili önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada tüm katılımcılara seçtikleri bölümü hangi motivasyonla seçtiklerine dair çeşitli seçenekler sunulmuş ve bu seçeneklerin arasından kendilerine uygun olanların hepsini işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcıların okudukları bölümü seçme nedenleri olarak sırasıyla; mesleğe duyduğu ilgiden dolayı (n = 148, % 58), iş avantajları için (n = 59, % 23), hayal ettiği mesleği yapmak için (n = 58, %23), kendi yeteneğine uygun olduğu için (n = 51, % 20), topluma faydalı olmak için (n = 51, % 20) kişi, ailesi yönlendirdiği için (n = 29, % 11), maddi getirisi için (n = 18, % 7), bölüm popüler olduğu için (n = 10, % 4) seçim yaptıkları görülmüştür. Bu araştırmada da diğer meslek seçimini etkileyen faktörleri araştıran çalışmalarda olduğu gibi yaygın olarak meslek seçiminde mesleğe duyulan ilginin önemli bir etken olduğu görülmektedir.^{92 93}

Psikolojiyi meslek olarak seçenlerin kendilerinde olan ruhsal travmalar sebebiyle bu alanı seçtikleriyle ilgili toplumun genelinde yaygın bir görüş konusudur. Bu çalışmaya göre ise; psikoloji bölümünde ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrenciler arasında ÇÇTÖ alt ölçek puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ülkemizde benzer bir çalışma Ulaş tarafından 2017 yılında yapılmıştır.⁹⁴ Çalışmada psikoloji bölümü öğrencilerinin meslek seçiminde çocukluk çağı travmaları ile mizaç ve karakter özelliklerinin ilişkisi araştırılmıştır. Kontrol grubu olarak Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi'nin; Bilgisayar Mühendisliği ile Moleküler Biyoloji ve Genetik bölümlerinde okumakta olan öğrencileri çalışmaya

⁹² Çelik ve Üzmez, a.g.e., s.94.

⁹³ Özlem Köroğlu, "Meslek Seçimi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi:Turizm Rehberliği Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2014, 19 (2), s.137-157, s.145.

⁹⁴ Çağla Ulaş, Psikoloji Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçimleri İle Mizaç Özellikleri Ve Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, 2017, s.51. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; bu çalışmayla paralel olarak çocukluk çağı travmaları açısından gruplar açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buradan da görülebileceği gibi psikoloji bölümü öğrencilerinin meslek seçimi ile çocukluk çağı ruhsal travmaları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Literatür tarandığında çocukluk çağı travmaların pek çok psikopatolojik süreçleri (depresyon, bipolar bozukluk vb.) açıkladığı görülmektedir.^{95 96} Ancak meslek seçimi ile ilişkisi bulunamamıştır.

Bu tez çalışmasının bir diğer amacı psikoloji bölümü öğrencilerinin kişilik özelliklerinin, savunma biçimlerinin ve anne baba tutumlarının psikoloji bölümü dışındaki bölümlerde okuyan öğrencilerden farklı olup olmadığını incelemektir. Psikoloji bölümünde ve kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrenciler arasında IPISV alt ölçek puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak benzer bir çalışma olan Ulaş (2017)'in araştırma sonuçlarına göre Mizaç ve Karakter envanterinin alt ölçekleri açısından çalışma grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Envanterin alt ölçeklerinden İş Birliği Yapma toplam puanı ve Temiz Kalplilik Vicdanlılık ile Kendi Kendine Yarar Sağlama alt boyut puanları Psikoloji Bölümü öğrencilerinde, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksektir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde meslek seçiminde kişilik tipolojilerinden çok mizaç ve karakter özelliklerinin daha etkili olduğu düşünülebilir.

Bu araştırmanın bir diğer sonuçlarına göre anne-baba tutum ölçeğinin alt ölçekleri açısından gruplar arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Psikoloji bölümü öğrencilerinde baskıcı-otoriter ebeveynlik tarzı puanlarının diğer bölümde okuyan öğrencilerin puanlarına göre anlamlı düzeyde farklı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, kimya mühendisliğinde okuyan öğrencilerin güven veren-demokratik ebeveynlik alt ölçeğinden aldıkları puanın psikoloji bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Psikoloji öğrencilerinin anlamlı seviyede ifade ettiği baskıcı-otoriter tarzın bir nedeni olarak bu yaklaşımın insanı anlama, içgörü geliştirme ve empati kurma becerileri üzerinde etkisi olabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca ruh sağlığı çalışanlarının kendi travmaları sebebiyle bu mesleği seçmeleri görüşünü, çocukluk çağı ruhsal travmaları ile açıklamak yerine bu olumsuz anne-baba tutumuyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu düşünce yapılacak başka çalışmalara yol gösterici nitelikte olabilir.

⁹⁵ Tuba Yılman, Bipolar Bozuklukta Çocukluk Çağı Travmalarının Klinik Özellikler İle İlişkisi, Tıp Fakültesi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 2014. **(Yayımlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi)**.

⁹⁶ Derya Özkan, Depresyonda Çocukluk Çağı Travması, Bağlanma Biçimi Ve Empati Düzeyi, Tıp Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2016. **(Yayımlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi)**.

Elliot ve Guy tarafından 1993 yılında ruh sağlığı alanında aktif çalışan kadın uzmanlar ile yapılan araştırmada farklı mesleklerde profesyonelleşmiş olan kadın çalışanları; çocukluk ağı travmasının varlığı, aile özellikleri ve halen var olan psikolojik problemler açısından değerlendirmişlerdir. Bu araştırmaya göre; ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların diğerlerine göre yüksek oranlarda cinsel saldırı, fiziksel istismar ve işlevsel olmayan aileye sahip olma özelliği olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan çocukluk çağından yaşanmiş cinsel istismar açısından gruplar arasında bir fark olmadığı grlmştr. Burada rneklem özellikleri açısından farklılaşan gruplar incelenmiş olmasına rağmen bizim araştırmamızdaki öğrencilerle aynı mesleği seçmiş profesyonellerin işlevsel olmayan ailelere sahip olma ile baskıcı-otoriter ebeveyn tutumlarına maruz kalmış olmanın benzer durumu yansıttığı düşünülmektedir.⁹⁷

Savunma biçimleri leğinin alt ölçekleri incelendiğinde; kimya mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin immatür savunmalar alt leğinden aldıkları puanın psikoloji bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark psikoloji bölümünü seçmenin/okumanın kişiye daha etkin savunma biçimlerine yönlendirmiş olabileceğini düşündürmektedir. Nevrotik savunmalar ve olgun savunmalar alt ölçek puanları açısından ise grupların anlamlı düzeyde farklılaşmadığı grlmştr.

Bu tez çalışmasının ortaya çıkardığı sonuca göre sosyodemografik özelliklerle savunma biçimleri, kişilik tipolojileri, anne-baba tutumları ve çocukluk ağı travma puanları iki grup arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı ancak alt ölçeklerde bazı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Bu alt ölçeklere dair farklılıklar yapılacak diğer çalışmalar için araştırmacılara yol gösterici nitelikte oldukları düşünülmektedir.

⁹⁷ Diana M. Elliott ve James D Guy, "Mental health professionals versus non-mental-health professionals: Childhood trauma and adult functioning", *Professional Psychology: Research and Practice*, 1993, 24(1), 83-90, s.83.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKVARDAR Yıldız, SUNAT Haluk, TÜKEL Raşit, ÇALAK Erdoğan, ETANER Ulviye, HÜROL Cem, ÜÇOK Alp ve YÜCEL Başak. Psikanalitik Kurama Giriş, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997.

ARKONAÇ Sibel Ayşen, Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi, Alfa Yayınları, İstanbul, 1992.

BALTA Necati, Çalışma Hayatında Mesleki Eğitimin Önemi, Türk-İş Eğitim Yayınları, Ankara, 1999.

BAYRAKTAR Seda, İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2014.

BAYSAL Ayşe Can, Çalışma Yaşamında İnsan, Avcıol Basın Yayın, İstanbul, 1993.

BENSON Janette B. ve HAİTH Marshall M., Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood, Elsevier, Oxford, 2009.

CHOSAK Shelli, Your Living Legacy: How Your Parenting Style Shapes the Future for You and Your Child, First Edition Design Publishing, Sarasota, 2015.

CÜCELOĞLU Doğan, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.

ÇAKALOZ Yenal, Kişiler ve İşler, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1997.

DEREBOY Ferhan, "Ego Psikolojisi Kuramı", Füsun Çuhadaroğlu Çetin (Ed.), Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008.

ERSEVİM İsmail, Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri, Özgür Yayınları, İstanbul, 2013.

FRİCK Paul J., BARRY Christopher T. ve KAMPHAUS Randy W., Clinical Assessment of Child and Adolescent Personality and Behavior, Springer, London, 2010.

GÜNEY Salih, Davranış Bilimleri, Nobel Yayınları, Ankara, 2000.

KESER Aşkın, Çalışma Yaşamında Motivasyon, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 2006.

KÖKNEL Özcan, Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1985.

KULAKSIZOĞLU Adnan, Ergenlik Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.

KUZGUN Yıldız, Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar, Nobel Yayınları, Ankara, 2000.

KUZGUN Yıldız, Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009.

KUZGUN Yıldız, Mesleki Rehberlik Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2014.

MCWILLIAMS Nancy, Psikanalitik Tanı, Erkan Kalem, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

MİLLER Allen R. ve SHELLY Susan, A'dan Z'ye Kişiliğiniz, Okuyan Us, İstanbul, 2007.

ÖZKALP Enver, Örgütsel Davranış, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2001.

PARSONS Frank, Choosing A Vocation, Gay & Hancock, London, 1909.

POLAT Oğuz, Çocuk ve Şiddet, Der Yayınevi, İstanbul, 2001.

SCHULTZ Duane P. ve SCHULTZ Sydney Ellen, Modern Psikoloji Tarihi, Yasemin Aslay, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2007.

SENEMOĞLU Nuray, Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Yargı Yayınevi, Ankara, 2013.

TAN Hasan, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.

TOPÇU Sedat, Silinmeyen İzler; Çocuk, Genç ve Engellilerin İstismar ve İhmali, Phoneix Yayınevi, Ankara, 2009.

ÜNSAL Pınar, "Beş Faktörlü Kişilik", Güler İslamoğlu (ed.), Kurumlarda İyilik de Var, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.

YEŞİLYAPRAK Binnur, Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.

MAKALELER

ACEHAN Selen, BİLEN Ayşegül, AY Mehmet Oğuzhan, GÜLEN Müge, AVCI Akkan ve İÇME Ferhat. "Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Değerlendirilmesi", Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 2013, 22(4), 591-614.

ALTIPARMAK Saliha, YILDIRIM Gülay, YARDIMCI Figen ve ERGİN Dilek. "Annelerden Alınan Bilgilerle Çocuk İstismarı ve Etkileyen Etkiler", Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2013, 14, 354-361.

ARAL Neriman ve GÜRSOY Figen, "Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal Ve İstismarı", Milli Eğitim Dergisi, 2001, 151, 36-39.

AYDOĞDU Fatih ve DİLEK MEN Mücahit, "Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi", Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (2), 2016, 569-585.

BRUFFAERTS Ronny, "Childhood Adversities As Risk Factors For Onset And Persistence Of Suicidal Behaviour", The British Journal Of Psychiatry, 2010, 197(1), 20-27.

COULACOGLOU Carina, "Peri Masalları Testi'nde Savunma Mekanizmaları", İrem Erdem Atak, Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, 13, 2010, 21-24.

ÇELİK Nermin ve ÜZMEZ Umut, “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: Çağrı Merkezi Hizmetleri Örneği”, Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi, 2014, Cilt:2/1, 94-105.

DOĞAN Tayfun, “Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ve Öznel İyi Oluş”, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 14(1), 2013, 56-64.

ELLIOTT Diana M. ve GUY James D, “Mental health professionals versus non-mental-health professionals: Childhood trauma and adult functioning”, Professional Psychology: Research and Practice, 1993, 24(1), 83-90.

EREN Nurhan, Ağır Kişilik Bozuklukları ve Hemşirelik Girişimleri, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 1(2), 2010, 86-95.

GÜLER Nuran, UZUN Sultan, BOZTAŞ Zeynep ve AYDOĞAN Sevinç. “Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler”, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2002, 24 (3), 128-134.

KORKUT-OWEN Fidan, KEPİR Didem D., ÖZDEMİR Serap, ULAŞ Özlem ve YILMAZ Olcay. “Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (3), 2012,135-151, s.138.

KÖROĞLU Özlem, “Meslek Seçimi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi:Turizm Rehberliği Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2014, 19 (2), s.137-157.

MASTEN Ann S., “Global Perspectives On Resilience İn Children And Youth”, Child Development, 2014, 85(1) , 6-20.

TAYMUR İbrahim ve TÜRKÇAPAR M. Hakan, “Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar”, 4(2), 2012, 154-177.

TANER Yasemen ve GÖKLER Bahar, “Çocuk İstismar ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri”, Hacettepe Tıp Dergisi, 2004, 35, 82-86.

TIRAŞÇI Yaşar ve GÖREN Süleyman, “Çocuk İstismarı ve İhmali”, Dicle Tıp Dergisi, 2007, 34(1), 70-74.

TOPUZUĞLU Ahmet, “Sindirim Sistemi Kanserlerinde Yadsıma İle Depresyon İlişkisinin Değerlendirilmesi”, Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2015.

TUZCUOĞLU Necla, “Psikanaliz Kuramı ve Özellikleri”, M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 7, 1995, s.275-285.

YAKUT Halil İbrahim ve KORKMAZ Elmas, “Çocuklarda Cinsel İstismar”, The Journal of Gynecology - Obstetrics and Neonatology, 2013, 10(39), 1630-1632.

YÖYEN Elif Güneri, “Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe’ye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi”, International Journal of Social Sciences and Education Research, 2016, 2(4), s.1309-1321.

YÖYEN Elif Güneri, “Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısı”, International Journal of Social Sciences and Education Research, 2017, 3(1), 267-282.

TEZLER

AKSOY Nergiz, Öz Yeterlik ve Belirsizlik Algılarının Mesleki Tercihler Üzerindeki Etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2018. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

DEMİRER Ezgi, Reem Nöro-psikiyatri Merkezi'nin 3 Şubesine Depresyon Şikayetiyle Başvuran Kadınların Çocukluk Çağı Travması Açısından Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2015. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

İBİŞ Emre, Öğrencilerin Üniversite Bölüm Tercihleri ve Kariyer Yönelimleri Arasındaki İlişkiye Dair Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

KALDIRIMCI Ayşe Tuğba, Panik Bozukluk Ve Ağrı Bozukluğu Olgularında Bağlanma Stilleri, Ayrılma Anksiyetesi, Savunma Biçimleri, Mizaç Ve Karakter Özelliklerinin Karşılaştırılması, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014. (Yayımlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi).

KUBİN METE Başak, Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım, Kabul/Red, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2015. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZKAN Derya, Depresyonda Çocukluk Çağı Travması, Bağlanma Biçimi Ve Empati Düzeyi, Tıp Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2016. (Yayımlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi).

SÖNMEZ Gülçin, "Ergenlerde İletişim Becerileri Ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul, 2014. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

ULAŞ Çağla, Psikoloji Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçimleri İle Mizaç Özellikleri Ve Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, 2017. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

YILMAN Tuba, Bipolar Bozuklukta Çocukluk Çağı Travmalarının Klinik Özellikler İle İlişkisi, Tıp Fakültesi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 2014. (Yayımlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi).

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (erişim tarihi: 01.05.2019)

Unicef, 2004, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 1-20. <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html> (erişim tarihi: 30.04.2019)

EKLER

EK-A

ARAŞTIRMAYA KATILIM ONAY FORMU

Bilgilendirme

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, Yrd. Doç. Dr. Elif Güneri danışmanlığında Gelişim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Merve Şeyda Akpunar tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır.

Bu çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Bu bilimsel çalışmaya katılma kararını tamamen hür iradeniz ile vermelisiniz. Bu kararı verirken hiç kimse tarafından size telkin ve baskıda bulunulamaz.

Kararınızdan önce söz konusu bilimsel çalışma ve bu çalışmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda yapılacak işlemler hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra bu bilimsel çalışmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Çocukluk çağı ruhsal travmanın varlığının, ebeveyn tutumlarının, savunma biçimlerinin ve kişilik özelliklerinin meslek seçimine etkisinin araştırıldığı bu çalışmada sizden diğer sayfalarda verilen ölçekleri sırayla doldurmanız istenmektedir. Ölçeklerdeki bazı sorular çocukluğunuzda yaşadığınız olumsuz, hatırlamak istemeyebileceğiniz veya hatırladığınızda huzursuz hissedebileceğiniz anıları canlandırabilir. Eğer bu sorulara cevap vermek istemezseniz çalışmaya hiç katılmamayı tercih edebilir ya da başlamış olsanız bile istediğiniz zaman katılımınızı sonlandırabilirsiniz.

Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler grup halinde değerlendirilecek, cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve boş bırakılmaması oldukça önemlidir.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Merve Şeyda Akpunar'a merve.seyda@hotmail.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Onay

Ölçeklerde belirtmiş olduğum bilgilerimin, ölçeklerdeki cevap ve sonuçlarımın araştırma kapsamında ismimin kullanılmaması şartıyla tez sahibinin eğitim, bilgilendirme, yayınlama ve bu bağlamdaki amaçlar için kullanım hakkına sahip olduğu konusunda bilgilendirildim ve kullanımını onaylamaktayım.

Ad-Soyad:

Tarih:

İmza:

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Yaşınız:	Cinsiyetiniz: K() E()
Kaçıncı çocuksunuz?:	Üniversite türünüz: ()Özel ()Devlet
Okuduğunuz Bölüm: ()Psikoloji ()_____Mühendislik ()Diğer alanlarda ise belirtiniz _____	
Öğrenim Durumunuz: ()1 .sınıf öğrencisi ()2 .sınıf öğrencisi ()3 .sınıf öğrencisi ()4 .sınıf öğrencisi	
Annenizin öğrenim durumu : ()Okur-yazar değil ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite	
Babanızın öğrenim durumu : ()Okur-yazar değil ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite	
Bu mesleği neden seçtiniz? <i>(Burada birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)</i> ()Popüler olduğu için ()Topluma faydalı olmak için ()İş avantajları yüksek olduğu için ()Hayal ettiğim meslekti ()Maddi kazancı yüksek olduğu için ()Ailem yönlendirdi ()Okuduğum alana ilgi duyduğum için ()Yeteneğim olduğunu düşünüyorum () Diğer nedenleri belirtiniz _____	
Çocukluğunuz ve/veya ergenliğinizde ebeveynleriniz ya da size bakım verenler sizlere nasıl davranırdı? <i>(Burada birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)</i> ()İlgilenirlerdi ()Dayak yerdim ()Hakaret ederlerdi ()Umursamazlardı ()Cinsel açıdan kötüye kullanırlardı Eklemek istedikleriniz _____	
Çocukluk ve/veya ergenlik dönemine ait hatırladığınız ruhsal travmanız var mı? ()Evet,var.Evet ise türü: ()Fiziksel şiddet ()Duygusal şiddet ()Cinsel şiddet ()Fiziksel ihmal ()Duygusal ihmal ()Hayır,yok. Eklemek istedikleriniz _____	

Buradan itibaren karşılaştığınız ölçeklerde okuduğunuz maddeler için tek yanıt işaretleyiniz.

SAVUNMA BİÇİMLERİ ÖLÇEĞİ

Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup, bunların size uygunluğunu yan tarafında 1 den 9 a kadar derecelendirilmiş skala üzerinde seçtiğiniz dereceyi çarpı şeklinde (x) işaretlemek suretiyle gösteriniz.

1. Başkalarına yardım etmek hoşuma gider, yardım etmem engellenirse üzülürüm.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
2. Bir sorunum olduğunda, onunla uğraşacak vaktim olana kadar o sorunu düşünmemeyi becerebilirim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
3. Endişemin üstesinden gelmek için yapıcı ve yaratıcı şeylerle uğraşırım (resim, el işi, ağaç oyma)
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
4. Arada bir bu gün yapmam gereken işleri yarına bırakırım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
5. Kendime çok kolay gülerim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
6. İnsanlar bana kötü davranmaya eğilimliler.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
7. Birisi beni soyup paramı çalsa, onun cezalandırılmasını değil ona yardım edilmesini isterim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
8. Hoş olmayan gerçekleri, hiç yokmuşlar gibi görmezlikten gelirim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
9. Süpermen' mişim gibi tehlikelere aldırım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
10. İnsanlara, sandıkları kadar önemli olmadıklarını gösterebilme yeteneğimle gurur duyarım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
11. Bir şey canımı sıktığında, çoğu kez düşüncesizce ve tepkisel davranırım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
12. Hayatım yolunda gitmediğinde bedensel rahatsızlıklara yakalanırım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
13. Çok tutuk bir insanım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
14. Her zaman doğruyu söylemem
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
15. Sorunsuz bir yaşam sürdürmemi sağlayacak özel yeteneklerim var.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
16. Seçimlerde bazen haklarında çok az şey bildiğim kişilere oy veririm.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
17. Bir çok şeyi gerçek yaşamımdan çok hayalimde çözerim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
18. Hiçbir şeyden korkmam
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
19. Bazen bir melek olduğumu, bazen de bir şeytan olduğumu düşünürüm.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
20. Kırıldığımda açıkça saldırgan olurum.

- Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
21. Her zaman, tanıdığım birinin koruyucu melek gibi olduğunu hissedirim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
22. Bana göre, insanlar ya iyi ya da kötüdürler.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
23. Patronum beni kızdırırsa, ondan hincımı çıkarmak için ya işimde hata yaparım ya da işi yavaşlatırım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
24. Her şeyi yapabilecek güçte, aynı zamanda son derece adil ve dürüst olan bir tanıdığım var.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
25. Serbest bıraktığımda, yaptığım işi etkileyebilecek olan duygularımı kontrol edebilirim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
26. Genellikle, aslında acı verici olan bir durumun gülünç yanını görebilirim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
27. Hoşlanmadığım bir işi yaptığımda başım ağrır.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
28. Sık sık, kendimi kesinlikle kızmam gereken insanlara iyi davranırken bulurum.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
29. Hayatta, haksızlığa uğruyor olduğuma eminim
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
30. Sınav veya iş görüşmesi gibi zor bir durumla karşılaşacağımı bildiğimde, bunun nasıl olabileceğini hayal eder ve başa çıkmak için planlar yaparım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
31. Doktorlar benim derdimin ne olduğunu hiçbir zaman gerçekten anlamıyorlar.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
32. Haklarım için mücadele ettikten sonra, girişken davrandığımdan dolayı özür dilemeye eğilimliyimdir.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
33. Üzüntülü veya endişeli olduğumda yemek yemek beni rahatlatır.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
34. Sık sık duygularımı göstermediğim söylenir.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
35. Eğer üzüleceğimi önceden tahmin edebilirsem, onunla daha iyi baş edebilirim.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
36. Ne kadar yakınırsam yakınayım, hiçbir zaman tatmin edici bir yanıt alamıyorum.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
37. Yoğun duyguların yaşanması gereken durumlarda, genellikle hiçbir şey hissetmediğimi fark ediyorum.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
38. Kendimi elimdeki işe vermek, beni üzüntülü veya endişeli olmaktan korur.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
39. Bir bunalım içinde olsaydım, aynı türden sorunu olan birini arardım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun
40. Eğer saldırganca bir düşüncem olursa, bunu telafi etmek için bir şey yapma ihtiyacı duyarım.
Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

ULUSLARARASI KİŞİLİK ENVANTERİ KISA FORMU (IPISV)

Aşağıdaki tabloda 1-40 arası her ifade için 1-5 arasında bir puan seçerek verilen ifadeyle ne derecede mutabık olduğunuzu ifadenin solundaki kutucukta belirtiniz.

1=katılmıyorum, 2=kısmen katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=kısmen katılıyorum ve 5=katılıyorum

Ben

1.	Etrafa neşe saçan biriyim	1	2	3	4	5
2.	Başkalarına karşı fazla alaka duymam	1	2	3	4	5
3.	Her zaman hazırlıklıyım	1	2	3	4	5
4.	Kolayca strese girerim	1	2	3	4	5
5.	Zengin bir sözcük dağarcığım var	1	2	3	4	5
6.	Fazla konuşmam	1	2	3	4	5
7.	İnsanlara karşı ilgiliyimdir	1	2	3	4	5
8.	Kişisel eşyalarımı etrafta bırakırım	1	2	3	4	5
9.	İnsanların yanındayken kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5
10.	Detaylara dikkat ederim	1	2	3	4	5
11.	Olaylar hakkında kaygı duyarım	1	2	3	4	5
12.	Canlı bir hayal gücüm var	1	2	3	4	5
13.	Geri planda kalan biriyim	1	2	3	4	5
14.	Başkalarının hislerine yakınlık gösteririm/hislerini paylaşıyorum	1	2	3	4	5
15.	İşleri yüzüme gözüme bulaştırırım	1	2	3	4	5
16.	Diyalog başlatan biriyim	1	2	3	4	5
17.	Başkalarının sorunları beni ilgilendirmez	1	2	3	4	5
18.	Kolayca rahatsız olurum	1	2	3	4	5
19.	Mükemmel fikirleri olan biriyim	1	2	3	4	5
20.	Söyleyecek fazla şeyim yoktur	1	2	3	4	5
21.	Yumuşak kalpli biriyim	1	2	3	4	5
22.	Eşyaları ait oldukları yerlere geri koymayı sık sık unuturum	1	2	3	4	5
23.	Kolay sinirlenirim	1	2	3	4	5
24.	İyi bir hayal gücüm yok	1	2	3	4	5
25.	Partilerde birçok farklı insanla sohbet ederim	1	2	3	4	5
26.	Başkaları beni pek ilgilendirmez	1	2	3	4	5
27.	Düzeni severim	1	2	3	4	5
28.	Duygu durumumu sıkça değiştiririm	1	2	3	4	5
29.	Anlamakta çabuyumdur/çabuk anlarım	1	2	3	4	5
30.	Başkalarına zaman ayırmak için işlerime ara veririm	1	2	3	4	5
31.	Vazifeden kaçırım	1	2	3	4	5
32.	Sık duygu değişimlerim vardır	1	2	3	4	5
33.	Zor kelimeler kullanırım	1	2	3	4	5
34.	Belli bir programa göre çalışırım	1	2	3	4	5
35.	Kolayca asabileşirim	1	2	3	4	5
36.	Tanımadığım kişilerin yanında sessiz kalırım	1	2	3	4	5
37.	İnsanların rahat hissetmelerini sağlarım	1	2	3	4	5
38.	İşim konusunda titiz ve detaycıyım	1	2	3	4	5
39.	Sık sık efkarlı hissedirim	1	2	3	4	5
40.	Fikirlerle doluyum	1	2	3	4	5

ANNE BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

Lütfen her maddede belirtilen ifadeyi kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Daha sonra ilgili ifadede belirtilen davranışa uygunluğu açısından, anne ve babanızın tutumunu 5 derece içerisinde değerlendiriniz. Her derecelendirmeyi yaparken, anne ve babanızın tutumunun verilen ifadeye uygunluğunu düşünüp, ifadeye 'tamamen katılıyorsunuz'(5), 'katılıyorsunuz' (4), 'bu konuda 'kararsızsanız' (3), ifadeye 'katılmıyorsunuz' (2), 'hiç katılmıyorsunuz' (1) seçeneğini işaretleyin. Ölçekteki her ifade için aynı şekilde devam ederek, anne ve babanızın tutumları hakkındaki kişisel görüşünüzü, **anne ve babanız için ayrı ayrı olmak üzere** cevap kâğıdındaki ilgili seçeneği işaretleyerek belirtin.

ANNEM		BABAM
(1) (2) (3) (4) (5)	1-İyi bir çocuğun, ana-babasının istediği biçimde yetişen onların dediklerini aynen yerine getiren kimse olduğunu söyler.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	2-Benimle ilgili bir karar alınırken istek ve ihtiyaçlarımı dikkate alır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	3-Karşı cinsten arkadaşlar edinmeme izin vermez.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	4-Bir güçlükle karşılaştığım zaman, beni kendi bulduğu çözüm yolunu uygulamaya zorlar.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	5-Hiçbir konuda kişisel görüşümü sormaz.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	6-Dayağın 'cennetten çıkma' olduğuna inanır, ara sıra kullanmakta sakınca görmez.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	7-Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını vermiştir.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	8-Ailemizi ilgilendiren konularda karar verirken benim fikirlerimi de dikkate alır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	9-Paramı nerelerde harcadığımı ayrıntılı bir şekilde kontrol eder.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	10-Cezalandırmak yerine, meseleleri benimle konuşmayı yeğler.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	11-Beni aklımı kullanmaya, kararları kendimin vermesine özendirir.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	12-Ders çalışıp çalışmadığımı sürekli olarak kontrol eder.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	13-Ders dışı uğraşlarımı hoş karşılamaz.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	14-İlgi ve yeteneklerime uygun meslek seçmede beni serbest bırakır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	15-Haklı olduğum zaman bunu açıkça söyler.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	16-Okulda, iyi notlar almadığım zaman çok kızar.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	17-Boş zamanlarımı kendi ilgi ve ihtiyaçlarım doğrultusunda kullanmaya özendirir.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	18-Evden uzak olmayan bir yere giderken bile izin almamı ister.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	19-Nedenlerini bile bilmediğim cezalar verir.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	20-Farklı görüşlerde olmamızı doğal karşılar.	(1) (2) (3) (4) (5)

1) (2) (3) (4) (5)	21-Yerinde ve duruma uygun kararlar verebileceğime inanır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	22-Fikirlerime saygı gösterir, düşüncelerimi ifade etmeye özendirir.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	24-Aynı fikirde olmadığımız zaman benimle alay eder, bu konuları anlayacak düzeye gelmediğimi söyler.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	25-Üstün başarı göstermemde öyle ısrar eder ki sonunda aşırı kaygılanırım.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	26-Bir çatışmaya girdiğim zaman, kendi fikrini kabul ettirmeye çalışmadan, kimin neden haklı olduğunu görmeme yardım eder.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	27-Her hangi bir konuda doğru karar verebileceğime inanmaz.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	28-Hoşlanmadığı kimselerle arkadaşlık etmemi kesinlikle yasaklar.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	29-Anlattıklarımı can kulağı ile dinler, ancak sırlarımı öğrenmek için beni zorlamaz.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	30-Arkadaşlarımı eve çağırma ve arkadaş toplantılarına katılmama izin vermez.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	31-Bir derdim olduğu zaman beni dinlemeye hazırdır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	32-Bir güçlkle karşılaştığımda istediğim yardımı sağlar, fakat kararı bana bırakır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	33-Anlaşamadığımız konularda da fikirlerimi rahatça anlatmama izin verir ve beni sabırla dinler.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	34-Küçük hatalarımı bile şiddetle cezalandırır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	35-Duygu ve ihtiyaçlarıma karşı daima duyarlı davranmıştır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	36-Bana çok hükmeder.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	37-Beraber çalışırken işlerin neden böyle olduğunu açıklamaya çalışır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	38-Bir işi ne kadar iyi yapsam da beğenmez.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	39-Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	40-Kontrol edilmezlerse çocukların kötü davranışlar edineceklerine inanır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	41-Bana rehberlik eder ve hiçbir zaman davranışlarıma hükmetmez.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	42- Arkadaşlarımı özgürce seçme imkânı tanımaz, görüşleri kendisine uymayan arkadaşlardan beni uzak tutmaya çalışır.	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	43- İçten bir çabayla beni anlamaya çalış	(1) (2) (3) (4) (5)
(1) (2) (3) (4) (5)	44- Benimle ilgili kararları çoğu kez kendisi verir.	(1) (2) (3) (4) (5)

ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMA ÖLÇEĞİ

Bu sorular çocukluğunuzda ve gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uygun rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğum ya da ilk gençliğimde ...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Kimi Zaman	Sık Olarak	Çok Sık
1.Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.	1	2	3	4	5
2.Benim bakımı ve güvenliğimi üstlenen biri olduğumu biliyordum.	1	2	3	4	5
3.Ailedekiler bana "salak", "beceriksiz" ya da "tipsiz" gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
4.Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
5.Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardır.	1	2	3	4	5
6.Yırtık, sökük ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
7.Sevildiğimi hissediyordum.	1	2	3	4	5
8.Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	1	2	3	4	5
9.Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.	1	2	3	4	5
10.Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	1	2	3	4	5
11.Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5
12.Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1	2	3	4	5
13.Ailedekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.	1	2	3	4	5
14.Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
15.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
16.Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
17.Bana o kadar kötü vuruyorlar ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1	2	3	4	5
18.Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
19.Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	1	2	3	4	5
20.Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.	1	2	3	4	5
21.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5

22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	1	2	3	4	5
23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1	2	3	4	5
24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5
25.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
26.İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.	1	2	3	4	5
27.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5

